

Lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs

Liana Rumvolt

Tallinn 2022

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitatav viide käesolevale väljaandele: Rumvolt, L. Lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2022.

Sisukord

Tabelid.....	2
Mõisted.....	2
Lühendid.....	2
Lühikokkuvõte.....	3
Sissejuhatus.....	5
1..Lastekaitsetöötaja profiil ja rahvusvahelised koolitusprogrammid.....	7
1.1. Lastekaitsetöötaja profiil sotsiaaltöötaja kutsestandardis.....	7
1.2. Rahvusvahelised pädevusraamistikud ja koolitusprogrammid.....	8
2..Lastekaitsetöötajate koolitusvajadus.....	11
2.1. Lastekaitsetöötajatega kokku puutunud laste ja perede arvamused.....	12
2.2. Lastekaitsetöötajate vaade varasemates küsitlustes.....	13
2.2.1. Sotsiaalministeeriumi uuring kohaliku tasandi lastekaitsetöö kohta.....	13
2.2.2. Lastekaitse Liidu seminaride tagasisideküsitlused.....	13
2.2.3. Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna tähelepanekud.....	15
2.2.4. Hinnangud koolitusvajadusele TAI koolituste mõju uurinud magistritöös.....	17
2.3. Lastekaitstöötajate veebiküsitlus.....	17
2.3.1. Lastekaitsetöötajate välja toodud vajalikud koolitusteemad.....	17
2.3.2. Lastekaitsetöötajate hinnangud kirjeldatud teemadele.....	18
2.3.3. Lastekaitsetöötajate ootused heale koolitusele.....	20
2.3.4. Koolitusel osalemist takistavad tegurid.....	21
2.4. Kutsehindamisel välja tulnud koolitusvajadus.....	22
Kokkuvõte.....	24
Kasutatud kirjandus.....	27
Lisa 1. Taani Sotsiaalameti koolitusprogramm.....	30
Lisa 2. Teemad koolituste mõju uurinud magistritöös.....	34
Lisa 3. Lastekaitsetöötajate veebiküsitluse ankeet.....	36

Tabelid

Tabel 1. Kõige sagedamini „Samal poolel – lapse poolel“ tagasisideküsitlustes välja toodud teemavaldkonnad.....14

Tabel 2. Kõige sagedamini TAI veebiküsitluses välja toodud teemavaldkonnad.....17

Mõisted

Koolitus	peamiselt kindla eesmärgiga, kokku lepitud õpiväljundite ja konkreetse õppekava alusel toimuv õppetegevus (8)
Koolitusvajadus	vajadus eesmärkide saavutamiseks vajalike teadmiste, oskuste, kogemuste või hoiakute omandamise järele, millele saab vastata koolitusega (8)
Kontaktõpe	samas füüsilises või virtuaalses keskkonnas toimuv õpe, milles koolitajad ja õppijad samal ajal osalevad (8)
Lastekaitsetöötaja	kohaliku omavalitsuse või Sotsiaalkindlustusameti ametnik, kes täidab talle lastekaitseeaduses või muus õigusaktis sätestatud ülesandeid lapse õiguste ja heaolu tagamisel. Peamine vastutus töös laste ja peredega jääb kohaliku omavalitsuse ametnike kanda, Sotsiaalkindlustusameti lastekaitsetöötajad nõustavad ja toetavad neid mentorluse ning muude arendustegevuste kaudu, nt juhendmaterjalide koostamisega
Lähiõpe	õppe toimumine samas füüsilises ruumis (8)
Veebiõpe	õppetöö toimub täielikult veebipõhiselt ja kaugõppena (8)

Lühendid

KOV	Kohalik omavalitsus
LasteKS	Lastekaitseeadus
TAI	Tervise Arengu Instituut

Lühikokkuvõte

Lastekaitsetöö eesmärk on tagada lapse õigused ja heaolu, sealhulgas neil lastel, kes on haavatavamas seisus hooletusse jäämise, väärkohtlemise või muude ohtude osas (6). Lapse individuaalsed õigused on kirjeldatud Lapse Õiguste Konventsioonis (11) ja nende olulisus rõhutatud Eesti lastekaitseseaduses (16). Samuti on viimases esile tõstetud lapse heaolu kui igakülgne arengut toetav seisund (16). Lapsed on oma õiguste ja heaolu kindlustamisel aga sõltuvad vanematest või muudest neid kasvatavatest isikutest, kellel on esmane vastutus need tagada. Riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud, sh lastekaitsetöötajad, toetavad lapsevanemat või last kasvatavat isikut selles vastavalt oma pädevusele (16). Mis on sobiv avaliku sektori pingutus, et tagada lapse õigusi ja hoida neid kahjude eest, on erinevates riikides veidi erinevalt otsustatud (6). Sealhulgas on välja töötatud erinevaid meetmeid, mis aitavad seda teha, et riivata vanema õigust eraelule ja perekonnale nii vähe kui võimalik (6).

Eesti riik on näinud lastekaitseseaduse §-s 14 ette vajaduse korraldada lastekaitsetöötajatele täienduskoolitust (16), et toetada neid selles seaduses või muudes õigusaktides ette nähtud ülesannete täitmisel. Enne lastekaitseseaduse muudatuste jõustumist 2016. a oli koolituste üheks eesmärgiks ka ühtlustada lastekaitsetöötajate teadmiste ja oskuste taset üle Eesti. Tervise Arengu Instituut on korraldanud koolitusi aastast 2016 ja sellele eelnes koolitusvajaduse analüüs 2014.–2015. aastal (17, 18). Koolituskavade väljatöötamiseks oli kaasatud valdkonna ekspertide koolitusnõukogu. Koolitused jaotuvad põhikoolituseks (19), mahuga 108 akadeemilist tundi ning täiendavateks koolitusteks, mis on vajalikel teemadel, mis ei mahu põhikoolitusse. Põhikoolituse moodulid on sisult puudutanud ennetust, strateegilist planeerimist ja kogukonnatööd, õiguslikke aluseid alateemadega lapse õigustest, kohtumenetlusest, hooldus- ja suhtlusõigusest, eestkostest, samuti lapse heaolu hindamist ja juhtumikorraldust ning peresüsteemi ja vanemate ning lapsega suhtlemist. Täiendavaid koolitusi on programmis praeguseks kümme ja need on hõlmanud selliseid teemavaldkondi nagu lähisuhtevägivald, asendushooldusel oleva lapse toetamine, laste seksuaalne väärkohtlemine, „Räägime Lastest“ sekkumise väljaõpe, töö uimasteid tarvitava vanemaga jt.

Seekordne koolitusvajaduse analüüs on tehtud **eesmärgiga** selgitada välja, millised on praegu ja lähiaastatel olulisemad teemavaldkonnad, milles lastekaitsetöötajatel on koolitusvajadus. Paljud on põhikoolituse ja täiendavad koolitused läbinud ning taotlenud või taotlemas sotsiaaltöötaja kutset. Analüüsi tulemused aitavad üle vaadata seniseid koolituskavu ja planeerida lisakoolitusi. Koolitusvajaduse analüüsi tegevused viidi läbi perioodil mai 2020 kuni jaanuar 2022.

Läbi viidud **analüüsi tegevused:**

- Kirjanduse analüüs (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, välismaised pädevusraamistikud ja koolituskavad, kõrgkoolide õppekavad Eestis, strateegiadokument „Laste ja perede programm 2022 –2025“, uuringud, artiklid ja muu erialane kirjandus).
- Lastekaitse Liidu seminaride tagasisideküsitluste analüüs.
- Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna poolt 2019. a TAI-le esitatud lastekaitsetöötajate koolitusvajaduste analüüs.
- Veebiküsitlus lastekaitsetöötajate seas üle Eesti, millega uuriti koolituste sisusse, korraldusse ja nendes osalemisse puutuvat.
- Intervjuu sotsiaaltöötajate kutsehindamise komisjoni liikme Birgit Siiguriga.

Analüüsi tulemused viitavad, et lastekaitsetöötajatele on enesetäiendamine väga oluline. Lastekaitsetöötajate teadmiste ja oskuste tase on aastatega tõusnud. Sellesse on panustanud erinevad organisatsioonid. Lastekaitsetöötajate põhikoolitus on praegu vajalik pigem uutele töötajatele, pika kogemusega töötajad eelistavad koolitusi konkreetsete sihtgruppide ja oskuste kohta. Kõige olulisemad teemavaldkonnad, milles on vaja lastekaitsetöötajate teadmisi ja oskusi lähiaastatel täiendada, on töö suurema abivajadusega ja traumakogemusega lastega; kriisiolukorras lapse ja pere abistamine; perede abistamine hooldus- ja suhtlusõiguslike vaidluste puhul; laste kaasamine ja intervjuerimine, prima huvi väljaselgitamise protsess; võrgustikutöö juhtimine ning teenuste strateegiline planeerimine ja korraldamine kohalikus omavalitsuses. Sealhulgas saab üle vaadata lastekaitsetöötajate põhikoolituse moodulid, aga tuleb kaaluda ka lisakoolituste väljatöötamist. Lisaks on soovitatav edasi korraldada teadus- ja tõenduspõhiste sekkumiste alast õpet.

Koolituste ülevaatamisel tuleb jälgida ka riikliku strateegia „Laste ja perede programm 2022– 2025“ järgi toimuva arendusi, mis puudutavad abivajava lapse juhtumikorraldust, teenuste strateegilist planeerimist, erivajadusega laste tugisüsteemi, suurema abivajadusega lapsi ja arenguid asendushoolduses.

Õppevormide ja -metoodika poolelt on oluline liikuda mitmekesisuse suunas, sest lastekaitsetöötajate näol on tegemine suurema rühmaga, kellel hulgas on erineva õpistiiliga õppijaid. Viimastel aastatel Covid-19 tõttu rohkem levinud e-õppe lahendused saavad toetada lastekaitsetöötajaid ajanappuse ületamisel. Samas eelistavad nad, et see oleks vaid üks võimalustest, sest lähiõppes on parem koolitusele keskenduda ja praktilisi kogemusi vahetada.

TAI tänab kõiki analüüsi panustanud kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajaid, MTÜ Lastekaitse Liitu, Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonda ja Eesti Sotsiaaltöötajate Assotsiatsiooni, samuti Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonda kaasa mõtlemise eest mitmes analüüsi etapis.

Sissejuhatus

Lastekaitsetöötajal on oma töö tegemiseks vaja omada laia hulka teadmisi ja oskusi, mida näitavad Eestis kehtiv sotsiaaltöötaja kutsestandard (9, 10) ja lastekaitsetöök vajalikke teadmisi ning oskusi kirjeldavad pädevusraamistikud (2, 3, 24). Täienduskoolituste eesmärk, mida korraldab riik, on toetada lastekaitsetöötajaid seaduses või muudes õigusaktides ette nähtud ülesannete täitmisel, et vajalikke erialaseid teadmisi ja oskusi omandada, täiendada või hoida (20). Milliseid teadmisi ja oskusi oleks enim vaja riiklikult õpetada, vajab perioodilist analüüsimist.

Tervise Arengu Instituut on korraldanud koolitusi aastast 2016 ja sellele eelnes koolitusvajaduse alusanalüüs 2014.–2015. aastal (17, 18). Koolitusprogrammi väljatöötamise oli kaasatud valdkonna ekspertidest koolitusnõukogu, kuhu kuulusid MTÜ Lastekaitse Liit, Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Eesti Maaomavalitsuste ja Linnade Liit, Sotsiaalkindlustusamet ning Sotsiaalministeerium. Koolitused jaotuvad põhikoolituseks (19) mahuga 108 akadeemilist tundi ning täiendavateks koolitusteks vajalikel teemadel, mis ei mahu põhikoolitusse. Põhikoolituse moodulid on sisult puudutanud ennetust, strateegilist planeerimist ja kogukonnatööd, õiguslikke aluseid alateemadega lapse õigustest, kohtumenetlusest, hooldus- ja suhtlusõigusest, eestkostest, samuti lapse heaolu hindamist ja juhtumikorraldust ning peresüsteemi ja vanemate ning lapsega suhtlemist. Täiendavaid koolitusi on programmis kümme ja need on hõlmanud selliseid teemavaldkondi nagu lähisuhtevägivald, asendushooldusel oleva lapse toetamine, laste seksuaalne väärkohtlemine, „Räägime Lastest“ sekkumise väljaõpe, töö uimasteid tarvitava vanemaga jt.

Koolituste mõju teadasaamiseks hinnatakse pidevalt osalejate rahulolu koolitustega ning 2018. aastal mõõdeti öpiväljundite saavutamist osalejate endi hinnangul. Aastal 2019 tehti koostööd Tartu Ülikooli magistrant Monika Ribaga, kes magistritöös uuris TAI koolituste mõju lastekaitsetöötajaid veebi teel küsitledes (25).

Antud lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs on tehtud eesmärgiga selgitada välja, millised on olulisemad teemavaldkonnad, milles neil on koolitusvajadus lähematel aastatel. Enne uue lastekaitseaduse rakendumist 2016. aastal oli koolituste üheks eesmärgiks teadmiste ja oskuste taseme ühtlustamine üle Eesti. Paljud pikema töökogemusega lastekaitsetöötajad on nüüd lastekaitsetöötajate põhikoolituse ja täiendavaid koolitusi läbinud ning omandanud või omandamas sotsiaaltöötaja kutse. Analüüsi tulemused aitavad riigil planeerida vajalikke lisakoolitusi ja üle vaadata senise programmi. Tulemused jäävad üldisele teemavaldkonna tasemele, mida on ehk võimalik kasutada eri vormis õppe korraldajatel. TAI koolitused on olnud kindla eesmärgiga, kokkulepitud öpiväljundite ja konkreetse õppekavaga (8), mis on kooskõlas sotsiaalkaitseministri määrusega „Lastekaitsetöötajate täienduskoolituse tingimused ja kord“ (20). Lisandunud on suvekool, mida korraldatakse koostöös Lastekaitse Liidu ja teiste partneritega. Täienduskoolitus laiemalt on väljaspool tasemeõpet toimuv õppetegevus, millel on kava, väljundid ning mis toimuvad erinevas vormis (koolitus, e-õpe, seminar jm) (8).

Teemavaldkonna tasemele jääv analüüs arvestab, et algavate lastekaitseaduse muudatusi puudutavate arutelude käigus ja nende järel on vajaduse korral võimalik õppesisu ja väljundeid täpsustada fookus- ja/või ekspertgruppides.

Koolitusvajaduse analüüsi tegevused viidi läbi perioodil mai 2020 kuni jaanuar 2022.

Läbi viidud analüüsi tegevused:

- Kirjanduse analüüs (Sotsiaaltöötaja kutsestandard, välismaised pädevusraamistikud ja koolituskavad, kõrgkoolide õppekavad Eestis, strateegiadokument „Laste ja perede programm 2022–2025“, uuringud, artiklid ja muu erialane kirjandus).
- Lastekaitse Liidu seminaride tagasisideküsitluste analüüs.
- Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna poolt 2019. a TAI-le esitatud lastekaitsetöötajate koolitusvajaduste analüüs.
- Veebiküsitlus lastekaitsetöötajate seas üle Eesti, millega uuriti koolituste sisusse, korraldusse ja nendes osalemisse puutuvat.
- Intervjuu kutsehindamise komisjoni liikme Birgit Siiguriga.

Veebiküsitluse andmeanalüüsi tegi analüütik Rauno Salupere osaühingust Andmetark (26).

1. Lastekaitsetöötaja profiil ja rahvusvahelised koolitusprogrammid

Lastekaitse töö eesmärk on tagada lapse õigused ja heaolu, sealhulgas neil lastel, kes on haavatavamas seisus hooletusse jäämise, väärkohtlemise või muude ohtude osas (6). Lapse individuaalsed õigused on kirjeldatud Lapse Õiguste Konventsioonis (11) ja nende olulisus rõhutatud lastekaitseaduses (16). Samuti on viimases rõhutatud lapse heaolu kui igakülgne arengut toetav seisund (16). Lapsed on oma õiguste ja heaolu kindlustamisel aga sõltuvad vanematest või muudest neid kasvatavatest isikutest, kellel on esmane vastutus need tagada. Riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste ametiasutused ja nende ametiisikud, sh lastekaitsetöötajad, toetavad lapsevanemat või last kasvatavat isikut vastavalt oma pädevusele (16). Mis on sobiv avaliku sektori pingutus, et tagada lapse õigusi ja hoida neid kahjude eest, on erinevates riikides veidi erinevalt otsustatud (6). Sealhulgas on välja töötatud erinevaid meetmeid, mis aitavad seda teha, et riivata vanema õigust eraelule ja perekonnale nii vähe kui võimalik (6).

Lastekaitsetöötajate profiil ja pädevusvaldkond on rahvusvaheliselt üsna lai. Mis teadmiste ja oskuste valdkondi see täpsemalt sisaldab, on võimalik hoomata pädevus- ehk kompetentsiraamistike abil, mida kasutatakse muuhulgas kõrghariduses ja täienduskoolituses õppe planeerimisel. Eestis on selliseks raamistikuks Sotsiaaltöötaja kutsestandard. Kuna riigiti on lapse õiguste tagamisel ja kahjude eest hoidmisel veidi erinevalt otsustatud, on lisaks oluline pidevalt jälgida oma ühiskonnas kokkulepitavat ja arenguid seadusandluses. Ent aktuaalne on silmas pidada ka arenguid rahvusvahelises parimas teadaolevas praktikas, kuna suund on, et Eesti laste- ja perepoliitika on teadmiste põhine (12).

1.1. Lastekaitsetöötaja profiil sotsiaaltöötaja kutsestandardis

Lasteks §19 järgi on kõigil lastekaitsetöötajatel kohustus taotleda kahe aasta jooksul alates tööle asumisest sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele. TAI koolitused on Sotsiaaltöötaja kutsestandardit algusest peale arvestanud. Samas on standardit veidi uuendatud igal aastal alates 2020.

Sotsiaaltöötaja kutsestandardiga nähakse lastekaitsetöötajaid osana sotsiaaltöötajate laiemast kutse kogukonnast, mis tähendab et neile kehtivad kõik sotsiaaltöötaja üldised kompetentsid, nagu töö planeerimine ja korraldamine, teenuste korraldamine ja osutamine, professionaalne eneseareng, töönõustamine, klienditöö, töö gruppidega, teavitus- ja ennetustöö jt (9, 10).

Kutsestandardi lastekaitse spetsialiseerumises täpsustub, et lastekaitsetöötaja peab märgates abivajavaid või hädas olevaid lapsi asuma neid või peret abistama. Abivajavate laste märkamiseks ja neist teada saamiseks tuleb luua oma piirkonnas võrgustik, kellele toetuda info vahetamisel ja vajadusel ka laste kiirel abistamisel. Lastekaitsetöötaja alustab tööd kuulates lapse ja pere ära ja luues usaldussuhte. Ta kasutab lapsest lähtuvaid ja olukorrale vastavaid hindamisjuhendeid ja -meetodeid. Olulised on intervjuerimisoskused, mis arvestavad lapse arengutaset, eripära ja keskkonda. Lapsega suheldes selgitab ta välja lapse arvamuse ja parimad huvid, hindab riske ja tugevusi ning peres või lasteasutuses loodud tingimusi (9, 10). Vajadusel algatab lastekaitsetöötaja juhtumikorralduse. Koostöös

perega koostatakse juhtumiplaan ja täiendatakse seda vahehindamiste põhjal. Lastekaitsetöötaja juhendab perekonda argielu ja vanemluse küsimustes ning kaasab pere lähivõrgustiku. Ta juhendab peretugiisikuid ja teisi pereteenuse pakkujaid.

Lastekaitsetöötaja osaleb ka oma piirkonna esmase ennetustöö korraldamises, tutvustab laste heaolu põhimõtteid ja lastekaitsetööd, korraldab laste teavitamist nende õigustest ning abi saamise võimalustest, külastab lasteasutusi ja laste jaoks olulisi paiku ning teeb ettepanekuid kohalikul tasandil laste ja pere heaolu parandamiseks (9, 10).

Täpsemalt on kutsestandardis kirjeldatud olukorrad, mille puhul lastekaitsetöötaja sekkub: vägivald peres, ohvrite ja vägivallatsejate abistamine; kriisilukorrad; vanemate vahelised lastega seotud vaidlused; kohtule arvamuste koostamine tsiviil-, kriminaal- ja haldusmenetlustes; hädaohus oleva lapse olukorra hindamine ning ajutiselt, lühi- või pikaajaliselt asendushoolduse korraldamine, perest eraldamine ja järelhoolduse korraldamine; asendushooldusel viibiva lapse ja tema päritoluperega kontakti hoidmine ning pere ettevalmistamine taasühinemiseks, kui see on lapse huvides; kontakti hoidmine kinnise lasteasutuse teenusele või vanglasse suunatud lapse ja tema perega, teenuste ja toe pakkumine, sh tagasipöördumisel; lapsendamise vajalikkuse hindamine, selle ettevalmistamisel aitamine (9, 10).

Paljud pikema kogemusega lastekaitsetöötajad on Sotsiaaltöötaja kutse saanud või taotlemas. Kutse taastõendamise toimub esmasest taotlemisest viie aasta möödudes. Vahepealsele ajale on kutseandja seadnud üheks eeltingimuseks sotsiaaltöötaja kompetentsidega seotud täienduskoolituste läbimise 130 tunni ulatuses (5). See muudab aktuaalseks küsimuse, milline on täienduskoolituse vajadus uutele töötajatele ja milline pika kogemusega lastekaitsetöötajate jaoks, kellel on kutse olemas.

1.2. Rahvusvahelised pädevusraamistikud ja koolitusprogrammid

Pädevusraamistikud. Rahvusvaheliselt on loodud pädevusraamistikke, kus on kirjeldatud lastekaitsetöö jaoks vajalikud teadmiste ja oskuste valdkonnad. Hea ülevaatlik raamistik on Austraalia lastekaitse osakonnal/ametil (3). Teadmiste ja oskuste valdkonnad jagunevad seal nelja baas- ja kaheksasse lisateadmiste valdkonda. Baasteadmised on: 1) lapsega seotud, 2) perega seotud, 3) ühiskonnaga seotud valdkonnad ning 4) väärtused ja eetika. Lisateadmiste valdkonnad on: 1) praktilised oskused, 2) vähemused ja mitmekeelsed pered, 3) praktika aluseks olevad teooriad, 4) sotsiaalne heaolu, 5) kogukonnatöö, 6) seadusandlus ja õigus, 7) laps, noor ja perekond, 8) vaimne tervis, 9) alkohol ja teised uimastid, 10) väärkohtlemine. Kõik nimetatud valdkonnad hõlmavad veel omakorda loetelu vajalikest teadmistest ja oskustest nagu näiteks suhtlemisoskused, hindamise planeerimine, ökosotsiaalne süsteem, tugevuste põhine ja lahenduskeskne lähenemine, seadused ja õigus, kiindumusteooria, laste intervjuerimine jpt (3).

Šotimaa Terviseametil (*National Health Service Scotland* ingl.) on lastekaitsetööd tegevate erinevate spetsialistide töös olulised praktilised tegevused kirjeldatud kõrvuti teadmiste ja oskustega (24). Neid oleks võimalik kasutada näitena õpiväljundite välja töötamisel. Välja on toodud teadmiste valdkonnad nagu abivajajatega suhte loomine, neile kontaktivõtmise põhjuse ja iseloomu selgitamine, sh konfidentsiaalsus, hindamine, seadusandlus ja õigus, otsuste dokumenteerimine ja põhjendamine, ühekordne abi ühe teenuseosutaja juures või võrgustikutöö jpt.

Sarnaselt on Ameerika Ühendriikide Missouri osariigi lastekaitsetöötajate kompetentsiraamistikus tegevused kirjeldatud koos vajalike teadmiste, oskuste ja

arusaamadega (2). Kokku on raamistikus 17 kompetentsi, mis on teemadel: lastekaitsetöö õiguslikud alused, kohtumenetlused, perekeskne juhtumitöö ja planeerimine, hooletusse jätmise ja väärkohtlemise mõju lapse arengule, kultuuriline kompetents (vähemused), perest eraldamine ja asendushooldusele paigutamine ning perega taasühinemine, kogukonna ressursid, lastekaitsetöötaja eneseareng, töö noortega, vanemlus, vaimse tervise probleemidega kliendid, sõltuvusainete tarvitamise mõju lastele ja peredele, terviseprobleemid, erilisse sihtgruppi kuuluvad kliendid, laste seksuaalne väärkohtlemine, lähisuhtevägivald ja supervisioon (2).

Koolitusprogrammid. Pädevusraamistikud on aluseks õppele, millest kõrgharidus on mahukaim. Milliseid pädevusi peaks katma täienduskoolitus? Kui vaadata, milliseid koolitusprogramme pakutakse lastekaitsetöötajatele riigi poolt rahvusvaheliselt, siis on üks terviklikumaid ja mahukamaid programme Taani Sotsiaalametil (27). See on mõeldud omavalitsuste juhtidele ja juhtumitöötajatele, sotsiaalteenuste osutajatele ning avalike teenuste eesliinitöötajatele, kes saavad haavatavas olukorras olevaid lapsi ja noori töös märgata.

Programm on koostatud kolmeks aastaks – 2019-2022. Kokku on nende programmis 19 koolitust, mis on koondatud kaheksasse teemavaldkonda: 1) märkamise, ennetamise ja varane sekkumine, 2) hindamine ja juhtumikorraldus, 3) kaasamine juhtumimenetluses, 4) teenuste strateegiline planeerimine ja kvaliteedi hindamine, 5) süsteemne juhtumikorraldus, 6) ICS meetodi koolitus (*Integrated Children's System* ingl.), 7) erivajadustega lapsed ja noored, 8) noorte sekkumise süsteem.

Iga teemavaldkonna all on valik koolitusi, mida saab täpsemalt lugeda Lisast 1. Koolitused jagunevad kolme tüüpi: 1) teooria ja teaduspõhise teadmise edastamiseks, 2) kohaliku praktika väljatöötamiseks ja 3) meetodi koolitused. Sealjuures kohalikku praktikat toetavaid koolitusi tellivad kohalikud omavalitsused oma võrgustikele ning need on mahult viie päevased. Teadmiste ja meetodi koolitusi korraldatakse piirkondlikult, aga neid võivad omavalitsused samuti oma töötajatele tellida. Teadmiste koolitused on ühe päevased ja seal tuuakse ka näiteid praktikast. Meetodi koolitused on kolme päevased.

MTÜ Lastekaitse Liit on osalenud rahvusvahelises programmis MAPChiPP, mille raamides koostati 2017. aastaks välja 12 õppemoodulit: 1) multidistsiplinaarse koolituse raamistik, 2) lapse õigused ja parim huvi, 3) lapse hooletusse jätmine, vaimne vägivald, 4) informatsioon ja dokumentatsioon, 5) informatsiooni analüüsimine, 6) sekkumiste planeerimine, 7) lapsega suhtlemise põhimõtted, 8) lapse ja vanema osalus otsuste tegemises, 9) lapsesõbralik menetlemine, 10) multidistsiplinaarse koostöö põhitõed, 11) haavatavus, 12) eetilised aspektid (15). Koolitusel oli e-õppe platvorm materjalide leidmiseks.

Veebiõppe poolt on tähelepanuväärne lirimaa Laste ja perede ameti (*Child and Family Agency* ingl.) keskkond, kus on erinevatel teemadel kursused lastega töötavatele spetsialistidele. Üks kursus jaguneb osadeks, sisaldades mitmeid videoloenguid ekspertidega või koos slaididega, animeeritud videoid ja hindamisülesanded, mille läbimise järel saab tunnistuse (34). Hindamisülesanne põhineb praktilise juhtumi lahendamisel. Sisu poolt on näiteks programm lastekaitsetöö alustest, mille eesmärk on aidata ära tunda lapse abivajadust/väärkohtlemist ja teavitada sellest. Või programm, mis tutvustab riigis kasutusel olevat tõenduspõhist juhtumikorralduse metoodikat *Signs of safety*.

Norra Laste-, noorte- ja perede ametil (*Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet* norra k.) on perioodiks 2017-2024 kohalike omavalitsuste spetsialistide pädevuse tõstmiseks välja pakutud erinevaid meetmeid. Sealhulgas ühised koostöökohtumised omavalitsuste ja hoolekandeteenuste juhtidele, teenuste arendamise tugiprogramm, juhendamised lastekaitsetöö tugevdamiseks ja on ka omavalitsuste õppevõrgustikud (1). Õppevõrgustike

sihtgrupp on kohalike omavalitsuste juhid, lastekaitseosakondade juhid ja lastekaitsetöötajad ning maavanemad. Oodatav väljund või tulemus on koostöös mitme omavalitsusega algatada kohalikke arendusi, et tugevdada kohalikke laste ja perede teenuseid ja abivõimalusi. Koolituste osas teevad õppevõrgustikud koostööd kõrgkoolide ja täiendõppekeskustega, milleks taotlevad eelarvet maavanemalt. Samuti on lastekaitsetöötajatel võimalik täiendõppena läbida lastekaitsetööd puudutavaid aineid ülikoolides. Ülikoolide poolt välja pakutud ained on teemadel: lapse heaolu ja huvide hindamine, seadusandlus ja lastekaitsetöö õiguslikud alused, suhtlemisoskused lastekaitsetöös, juhtumite menetlemine, vähemusrahvuste laste heaolu, laste heaolu valdkonna juhtimine.

Soomes on kohalikel omavalitsustel seadusest tulenev kohustus tagada oma lastekaitsetöötajatele piisav osalemine täienduskoolitustel (31). Sarnaselt Norrale on soovitatud omavalitsustel koolituste osas koostööd teha sotsiaalvaldkonna kompetentsikeskustega, kõrgkoolidega, koolituskeskustega. Täienduskoolituste korraldamise kohta on Soome Sotsiaal- ja terviseministerium (*Sosiaali- ja terveysterveystöön* soome k.) töötanud kohalikele omavalitsustele välja juhendi (28). Koolituste osas võib KOV teha koostööd erinevate pakkujatega. Soome täienduskoolituste portaalist (21) leiab näiteks avatud koolitusi teemades: lastekaitsetöö alused, sh seadusandlus, lahenduskeskne peretöö, lastekaitsetööle spetsialiseerumise koolitus, psühhiaatriline lastekaitsetöö, otsuste langetamine ja dokumenteerimine, lapse osalemine hoolduses, laste ja noorte vaimne tervis, tõsise trauma mõjud jm. Vormi poolest on lühikesi koolitusi koolituskeskustelt kuni poole aastaste programmideni rakenduskõrgkoolidelt.

Erinevate rahvusvaheliste õppe- või arenguprogrammide puhul jääb silma, et need on mõeldud teatud perioodiks, kuni viieks aastaks, mis on sarnane meie sotsiaalkaitseministri määruses Lastekaitsetöötajate täienduskoolituse tingimused ja kord sätestatud nõudega §3 lõige 2 – koolitusasutus peab lastekaitsetöötajate koolitusvajadust periooditi analüüsima. Mõnedes programmides on üsna ulatuslikult pädevusraamistik kaetud koolitustega nagu Taanis ja MAPChiPP programmis, teisel on tehtud teatud valikud nagu Iirimaa või Norras. Mõnedes riikides on programmi arendamise vastutus antud omavalitsustele koostöös koolitusasutustega, nt. Norras ja Soomes ning nad tellivad koolituse. Ka Taanis on osa koolitusi omavalitsustele poolt sisse tellitavad ja teised korraldab riik piirkondlikult. MAPChiPP ja Iirimaa koolituste puhul äratub tähelepanu e-õppe võimalus. MAPChiPP puhul on see kontaktõppele lisaks, Iirimaa on loodud valitud teemades veebiõppe iseseisvaks läbimiseks.

2. Lastekaitsetöötajate koolitusvajadus

Lastekaitsetöötajate koolitusvajadus on üldisemas vaates seotud põhimõteteliste poliitiliste suundadega rahvusvaheliselt ja Eestis. Üheks selliseks suunaks on üleminek kitsamalt lastekaitsele (*child protection* – ingl.) lähenemiselt laste heaolu / hoolekande väärtustamisele (*child welfare* – ingl.) ja lapsest lähtuval (*child focused* – ingl.) lähenemisele (6, 32, 35). Esimene keskendub lapse kaitsmisele kahju ja väärkohtlemise eest, mispuhul lastekaitsetöötaja sekkub pereellu vaid rangelt seaduses nähtud juhtudel. Siin sekkub lastekaitsetöötaja pereellu, kui kahtlustab probleemi, mistõttu võivad vanemad näha teda kergesti vaenlasena. **Laste heaolu põhine lähenemine** keskendub lapse heaolu tagamisele laiemalt. Toetatakse vanemaid kui selle esmaseid tagajaid ja püütakse neid jõustada, aidata leida lahendusi; lastekaitsetöötaja ja vanemate vahel valitseb partnerlus, töötajat nähakse oma ala spetsialistina (35). Neid kahte lähenemist mõnevõrra ühendav on viimastel aastatel kujunenud **lapsest lähtuv lähenemine**, mis on hakanud levima paljudes riikides (6). Selle puhul vaadatakse last peres kui indiviidi oma õiguste ja vajadustega ning lastekaitsetöötaja võtab kaasvastutuse tema kasvatamisel vähendades niiviisi pere ja vanemate kohustusi (6). See tähendab, et riik pakub üha enam mitmesuguseid varajase sekkumise ja ennetamise teenuseid ning samal ajal toetatakse ka vanemaid.

Üheks oluliseks rahvusvaheliseks ja Eesti suundumuseks on **teadmiste- ja tõendus põhine praktika**, mis aitab kindlustada, et sotsiaaltöö on tulemuslik (7). Selles põimitakse käesoleval hetkel teada olev parim teaduslik teadmine, lastekaitsetöötaja kui professionaali praktiline kogemus ning kliendi tagasiside (4). Koolituste kontekstis tähendab see teaduslikult tõendatud sisu, parimate praktikate jagamist ning õppes osalevate lastekaitsetöötajate kaasamist tagasisidestama, teadmiste oma praktikasse juurutamise üle vaagima. Kasulikud on praktiseerimist võimaldavad ülesanded. Samuti tähtsustab see suund laste ja pere kaasamist menetluses.

Tõendus põhise praktika kõrval soovitatakse **refleksiivpraktikat** (7). Refleksiivpraktika käigus vaagib spetsialist oma tegevust sotsiaaltöö teadmiste, väärtuste ja varasemate kogemuste valguses, mõtestab toimunut. Analüüsib oma tehtud tööd kaaludes, miks tegevus sai läbi viidud just selliselt ning kuidas see võis mõjutada last ja peret.

Lastekaitsetöötajate koolitusvajadust mõjutavate riiklike suundade hulka saab lugeda ka need, mis kajastuvad laste ja pere programme 2022–2025 (13). Selles on kirjeldatud riigi strateegilised eesmärgid laste ja pere heaolu suurendamiseks ning peamised töös olevad tegevused.

Eesmärkideks kogu valdkonnale laiemalt on: 1) Eesti laste- ja perepoliitika on teadmiste põhine ja ühtne, et toetada ühiskonna jätkusuutlikkust; 2) Eesti on positiivset vanemlust toetav riik, kus pakutakse vajalikku tuge laste kasvatamisel ja vanemaks olemisel; 3) Lapse õigused on tagatud ja loodud on toimiv lastekaitse süsteem, et väärtustada ühiskonnas iga last ja tema arengut ning heaolu toetavat turvalist keskkonda, et parandada laste elukvaliteeti ja tulevikuväljavaateid; 4) Eestis on pere adekvaatset majanduslikku toimetulekut toetav kombineeritud toetuste ja teenuste süsteem, et pakkuda perele püsivat kindlustunnet; 5) Meestel ja naistel on võrdsed võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks, et soodustada kvaliteetset ja iga pereliikme vajadustele vastavat igapäevaelu.

Olulisemad lastekaitsetöö puudutavad tegevused on:

- Erivajadustega laste tugisüsteemide korrastamine, kus määratakse kohalike omavalitsuste juhtumikorraldusele selgem roll.
- Väärkoheldud laste abistamisel ülesannete täpsustumine riigis.

- Lastekaitseseaduse väljatöötamiskavatsuses täpsustatavad riigi ja kohaliku omavalitsuse ülesanded lapse abistamisel, sh abivajava lapse juhtumikorralduse protsess, sotsiaalteenuste kvaliteedi tagamise protsess, IT-lahendused jm.
- Traumakogemusega ja kompleksprobleemidega lastele väljatöötatavad sekkumised, mis vastavad laste vajadustele, sh õigusrikkumisi toime pannud noored, psüühikahäirega noored, ennast kahjustava käitumisega noored jne.
- Asendus- ja järelhoolduse valdkonnas perepõhist asendushooldust soodustavad ja teenuse kvaliteedi arendamiseks panustavad tegevused.
- Muudatused vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemis.

Ühiskonnas toimuvaid arendusi ja seaduste uuendusi on oluline jätkuvalt jälgida ka edaspidi, kuna kehtima hakkavad muudatused võivad kiiresti koolitusvajadust mõjutada.

Rahvusvahelistele ja Eesti suundadele põhinevalt on läbi viidud mitmeid uuringuid ja küsitlusi lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse kohta. Need kajastavad laste ja perede vaadet, lastekaitsetöötajate endi tunnetatud vajadusi, Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna konsultantide ja spetsialistide tähelepanekuid ning kutsehindamiselt tulnud tagasisidet. Järgnevad alapeatükid annavad nendest ülevaate.

2.1. Lastekaitsetöötajatega kokku puutunud laste ja perede arvamused

Eestis lastekaitsetöötajatega kokku puutunud laste ja perede seas läbi viidud uuringutest (22, 35) selgub, et nende kogemused kohtumistest on erinevad. On neid lapsi ja vanemaid, kelle kohtumised on olnud tähenduslikud, millest saadi abi, kui ka neid, kelle kohtumised olid minimaalsed ja nad leidsid, et lastekaitsetöötajal jäi kompetentsusest puudu. Üldine ootus nii lastel kui ka täiskasvanutel on, et lastekaitsetöötaja loob nendega partnerlussuhte, kuulab ja arvestab nende kogemusega ning on ise samal ajal asjatundlik. Lapsed peavad kõige olulisemaks usalduslikku suhet lastekaitsetöötajaga, et ta kuulab nad ära, usaldab last, küsib arvamust ja arvestab sellega ning on konfidentsiaalne (22).

Koostöö loomise aspektist näevad lapsed ja vanemad positiivsena, et üldiselt on lastekaitsetöötajad viisakad, erksad, rõõmsameelsed ja mõistvad (35). Kõige vähem nõustutakse sellega, et lastekaitsetöötaja jagab piisavalt infot ja koostöö protsess on läbipaistev (35). Rohkem hinnatakse lastekaitsetöötajaid ikkagi positiivselt.

Õppe seisukohast on laste ja nende lähedaste vaatest oluline välja tuua, et nad soovivad, et lastekaitsetöötaja oleks nende jaoks olemas, arvestaks nende arvamusega ja jagaks rohkem infot (22). Vanemad soovivad perekesksemat lähenemist ja partnerlust lahenduste leidmisel. Nende käsitlustes on Eesti lastekaitse liialt kitsalt lastekaitsele lähenedes ja võiks olla enam suunatud pere terviklikumale toetamisele. Lapsed ootavad, et lastekaitsetöötaja loob nendega usaldusliku suhte, selgitab oma sekkumise põhjuseid, õpib last korralikult tundma, räägib ka tunnetest, soovidest ja muudest vajadustest kui vaid toimetulek koolis (35).

Pered toovad veel välja, et lastekaitsetöötajad peaksid oma teadmisi hoidma või süvendama seadusandluse, suhtlemise alal, laste kasvatamise ja vanemluse valdkonnas ning erinevate abivõimaluste osas (35). Lauri, Lehtse ja Toros (22) märgivad täpsustavalt, et lastekaitsetöötajatel võib vaja olla paremaid oskusi just nooremate lastega suhtlemiseks. Samuti võib olla vaja täiendada lastekaitsetöötajate arusaamu sellest, et laste osalemine menetlustes mitte ei kahjusta neid, vaid mitteosalemine tekitab pigem abitust ja kahju (22). Autorid innustavad lastekaitsetöötajaid senisest enam lapsi kaasama ja nendega koostööd tegema, neid kuulama ja otsuste tegemisel lapse arvamust arvesse võtma.

Enim on kriitilisemad lastekaitsetöötaja kompetentsuse suhtes kõrgharidusega vanemad või teised lapse lähedased, kes ootavad, et lastekaitsetöötaja teadmised oleksid tasemel (35). Kuna lastekaitsetöötajad puutuvad kokku üha suurema hulga peredega ning järjest enam on klientide hulgas kõrgharidusega lapsevanemaid, on oluline ka selle ootusega arvestada.

Vaga (35) soovib laiendada lastekaitsetöötajate ekspertsuse suurendamise võimalusi ja välja töötada arenguprogramm. Uuringu soovitusel sellesse programmi on näiteks – proaktiivsed oskused, üldinimlikud väärtused, partnerluslik lähenemisviis, läbipaistvuse teadlik kujundamine, erapooletu suhtlemisviis, usaldusliku kontakti loomine, teemad, mis tekitavad vastandumist või mille osas lapsed ja nende lähedased näevad vajadust lastekaitsetöötajate teadmiste täiendamiseks (35).

2.2. Lastekaitsetöötajate vaade varasemates küsitlustes

Viimase viie aasta jooksul on lastekaitsetöötajatelt arvamusi täienduskoolituste kohta uuritud mitmel korral, sh on seda teinud sotsiaalministeerium, Lastekaitse Liit kui ka TAI. Sotsiaalkindlustusamet on kogunud tähelepanekuid oma konsultantide ja spetsialistide käest. Alljärgnevalt antakse nendest ülevaade.

2.2.1. Sotsiaalministeeriumi uuring kohaliku tasandi lastekaitsetöö kohta

Sotsiaalministeeriumi tellimusel valmis 2017. a uuring kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamise ja jätkusuutliku arendamise kohta (36). Osa uuringust puudutas lastekaitsetöötajate kompetentsi ja täienduskoolitusi. Selleks läbi viidud fookusgrupi intervjuudes tõdesid lastekaitsetöötajad, et ehkki neil võib olla sotsiaaltöötaja kõrgharidus, on töö niivõrd mitmekesine, et täienduskoolitused on kindlasti vajalikud (36). Pikaajalise kogemusega lastekaitsetöötajad ei soovi üldist laadi koolitusi, vaid konkreetsetele teemadele keskendunuid, näiteks perelepitus (suhtluseks lapsevanematega), lapse heaolu hindamine ja õigusteaduste valdkonnast koolitust kohtulahenditega tegelemiseks (36). Osalemiseks on oluline koolituse asukoht ning KOV-i juhtkonna suhtumine, eelistatud on tasuta koolitused. Takistavaks teguriks on töökoormusest tingitud ajanappus – kolmandikul küsitluses osalenutest ei olnud piisavalt aega, et enesetäiendusega tegeleda (36).

2.2.2. Lastekaitse Liidu seminaride tagasisideküsitlused

Lastekaitse Liit on küsinud lastekaitsetöötajatelt koolitusvajaduse kohta seminaride „Samal poolel – lapse poolel“ tagasiside raames, milles osaleb sageli vähemalt sada lastekaitsetöötajat. Liidu loal analüüsiti käesolevas uuringus aastatel 2017–2019 kogutud tagasisidet (14). Kõige sagedamini märgitud teemad on toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 1. Kõige sagedamini „Samal poolel – lapse poolel“ tagasisideküsitlustes välja toodud teemavaldkonnad

Üldteema	Täpsed kirjeldused oskustest, teemadest ja küsimustest
Lapse arvamuse väljaselgitamine	Lapse arvamuse ja huvi väljaselgitamine tsiviilkohtumenetluses. Lapse ärakuulamine, intervjuerimine, küsitlemine. Küsimused ja lapse vajaduste väljaselgitamise meetodid; kes peaks võrgustikust seda tegema. Laste seksuaalne väärkohtlemine – koostöö politsei ja Lastemajaga, kui laps keeldub tunnistusi andmast. Kuidas arengulised vajadused mõjutavad lapse huvide hindamist. Eri vanuses laste ärakuulamine.
Koostöö lapsevanematega	Vanemasõbralik lastekaitse. Koostöö, neile pakutavad teenused. Töö lahku läinud vanematega ja lahus elava vanemaga suhtlemise korraldamine. Lapse tagastamine bioloogilisse perekonda, vanema hooldusõiguse taastamine. Lapsevanemate uus käitumine, sh STAR-i sissekannete väljanõudmine. Töö vastutõttavate lapsevanematega, kes on sarikaebajad. Alko/narkoprobleemidega, agressiivsed ja psüühikahäiretega, vaimse tervise probleemide kahtlusega vanemad. Isiksushäirega vanem kohtuprotsessis. Erivajadustega lapsevanem, kes on ise eestkostele soovitatud, kuidas saab säilitada kontakti lapsega (tugiperes elamine).
Kohtumenetlus	Kohtunike ja advokaatide seisukohad perest eraldamise kohta, ootused lastekaitsetöötajale kohtumenetluses ja arvamuste koostamisele, kohtunike juhised ja juhendid, koostöö kohtuga, lapse huvidega arvestamine kohtusüsteemis. Lapse Õiguste Konventsiooni lahkamine, et viidata arvamuste koostamisel, pikaajalised kohtuvaidlused (3+ aastat). Millist infot kohtunik ootab laste psühhiaatriliste probleemide ning õiguse ja kohustuse vaatenurgast.
Hooldusõigus	Hooldusõigus, praktikad selle peatamise, osalise peatamise ja muude võimaluste osas. Varahooldusõigus. Vanemate vahelised vaidlused, ühest vanemast võõrandamine teise poolt. Lapsega kohtumised. Hooldusõigus ja soo teemad (2 ema). Lapse õigused, kui ta ei soovi oma vanematega elada. Suhtluskorra taastamine, kui ühel vanemal vägivalla kahtlus/süüdistus. Laste elukorraldus peale lahutust – 50/50 elukorraldus, lapse juured ja tunded. Vanemate lepitamine. Perelepituse suund riigis.
Suurema abivajadusega noored, kellel võib olla õigusrikkumisi	Alaealised, kellel on õigusrikkumisi, koostöö nende vanematega. Taastava õiguse kontekstis töötamine lapse ja perega. Mis vahe on taastaval õigusel ja lepitusmenetlusel. Lapse paigutamine kinnisesse lasteasutusse, rehabilitatsiooni teenused, mõjutusvahendid, meetodikad. Ressursside leidmine kogukonnast, erinevad MTÜ-d, kes pakuvad teenuseid, mida pakkuda 18.–21. aastasele noorele. Kriminaalhoolduse teema.
Asendushooldusel oleva lapse toetamine	Asendushooldus, perekonnas hooldamine, eestkostetasutuse roll asendushooldusel oleva lapse suhtes. Muudatused selles valdkonnas, järelhoolduse teemad. Asendushooldus ja töö peredega – teaduspõhine praktika. Võrgustiku valmisolek tööks abivajava lapsega asendushooldusel, tugiisik erivajadustega lapsele.

Töö perega, kus on lähisuhte- vägivalda	Lähisuhtevägivald ja menetlus, töö ohvri ja vägivallatsejaga, lapse õigused, kuidas abistada väärkoheldud last (taasohvristamise vältimine), kuidas tõendada vaimset vägivalda. Lähisuhtevägivalda juhtumite kiired lahendamisvõimalused, hooldusõigus, kuidas lahendada kohtuvaidlust, kus lisaks hooldusõigusele on tegemist perevägivallaga. Kuidas ära tunda vägivaldset või psühhopaadist vanemat, hea „maski” taha jäävat vanemat, vanemate suhtes vägivaldsed lapsed.
Erivajadustega lapsed	Erivajadustega laste teemad, haridusliku erivajadusega lapsed ja tugisüsteemid, erivajadustega lastega suhtlemine, lapse erivajaduste selgitamine, parem erivajaduste mõistmine, puudega lapsed, ATH ilmingutega noored ka peale 18. a saamist, psüühikahäiretega lapsed.
Laste sõltuvushäired ja vaimne tervis	Laste sõltuvushäired, sõltuvushäiretega laste toetamine. Sõltuvus nutiseadmetest ja abimeetmed. Kust saab lapse digisõltuvuse puhul abi lapsevanem ja kool, vaimne tervis, kiindumushäire ja abimeetmed.
Hea koostöö võrgustikuga	Hea koostöö praktika – lasteaed, kool, politsei, kohus, asenduskodu, psühholoogid, õppenõustamine, eriarstid, perearstid. Andmekaitse – info jagamine, kuidas saada infot lasteaiast, politseist vastusena lastekaitse päringutele, lastekaitsetöötaja julgus teavitada politseid. Erinevate praktikute kogemused olukordadest – kuidas on käitunud ja kuidas õigust tõlgendatud. Koostöö perearstidega, sünnitusabi ja pereõe külastused pere juurde ennetusmeetmena. Kuidas teha tihedamalt ja tõhusamalt koostööd teiste asutustega. Koostöö psühhiaatrite, prokuröride ja lapse esindajatega kohtumenetluses. Kuidas koostöövõrgustikke motiveerida ja kokku kutsuda, koostöös võistluslikkuse ja ka vastutuse võtmata jätmise vähendamine ja hea koostöö saavutamine, kogukonna kaasamine sotsiaaltöösse – MTÜ-de abi töö koordineerimisel, KOV-ide koostöö, kui vanemad on erinevates piirkondades.
Eestkoste erieestkoste	Erieestkoste praktika, lastekaitsejast erieestkostja kohtuvaidlustes, erieestkostja lapse nimel tehingute tegemisel. Lapse esindamine eestkostetava vanema puhul. Eestkoste seadmine, eestkostealased teemad (KOV-i avaldus kohtule).

Veidi vähesemal määral olid välja toodud suhtlusõigusega ning kooliga seotud teemad. Sh põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatused ja kohaliku omavalitsuse roll seal ning töö lastega, kes ei täida koolikohustust, koolikiusamine.

2.2.3. Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna tähelepanekud

Sotsiaalkindlustusamet on olnud samuti TAI pikaajaline koostööpartner lastekaitsetöötajate koolituskavade arendamisel. 2019. a lõpus kogus osakond oma konsultantidelt ja spetsialistidelt kokku ülevaate lastekaitsetöötajate koolitusvajadusest, mida nad olid tähele pannud (29). Sealhulgas olid järgmised teemad:

Tulenevalt meediakajastustest on lastekaitsetöötajad meediaga suhtlemisel väga haavatavas seisukorras, mistõttu vajaksid nad kompetentsuse tõstmist **meediaga suhtlemise** teemal. Lastekaitsetöötajatel võiks olla info, mis on n-ö ABC

lastekaitseteemadel meediaga suhtlemisel. Peale seda tagasisidet käsitleti meediaga suhtlemise teemat ka lastekaitsetöötajate suvekoolis 2020. aastal.

Andmekaitse (GDPR) teema – lastekaitsetöötajad peaksid teadma, kuidas andmete väljastamisel hoida ja kaitsta kolmandate isikute huve ja õigusi. Näiteks arvestada, kas on lapse huvides väljastada vanemale lapse kohta andmeid ja et lapsel ja noorel on õigus pöörduda iseseisvalt teenustele nagu psühholoogiline nõustamine, perearst jm. Koolituselt võiksid lastekaitsetöötajad õppida arvestama lisaks põhiaspektidele ka erandjuhtumitega.

Ennetustöö teooria tundmine ja oskus seda võrgustiku kaudu oma töösse rakendada, arusaamine ennetustöö alustest ja selle vajalikkusest.

Töenduspõhised programmid, konkreetsete töenduspõhisel alusel struktureeritud meetodid, nt vanemluse teemadel vestlemiseks „Räägime Lastest“. Samas võiks olla ka juhtumimenetluse koolitus „Lapse heaolu hindamise käsiraamatu“ ja töenduspõhise programmi nagu „*Solution Based Casework*“ põimimisega. Eesmärgiga, et lastekaitsetöötajad kasutavad töenduspõhiseid meetodid juhtumimenetluses ja ka võrgustikupartnerid teavad oma rolli juhtumitöös ja oskavad vastavalt selle spetsiifikale panustada.

Vanemate või võrgustikupartneritega koostöö soodustamiseks võiks ka olla **suhtlemistreening**. Eelkõige kontaktiloomiseks lapsevanematega, et lastekaitsetöötaja oskaks seda teha või juhendada peretöötajat. Ent samuti oleks vaja rohkem enesekindlust ja oskusi luua head usalduslikku koostööd võrgustikupartneritega. Siin võiks olla tehnikate treening.

Vajalik on nii teooria kui ka praktika **lastega vestlemise** teemal, et lastekaitsetöötajad oleksid pädevad ja enesekindlad lapsega vestlemisel. Näiteks treening A. Liimavägi ja K. Kase „Lapse küsitlemise käsiraamatu“ (23) põhjal.

Lastekaitsetöötajad vajavad nõustamist ja teadmisi **valdkonda reguleerivate õigusaktide/seadusandluse** kohta. Oluline on osata õigetest allikatest otsida riigikohtu lahendeid, seaduse seletuskirju jne.

Mõnel koolitusel võiks käsitleda **ajaplaneerimist**, selle tehnikaid ja erinevaid keskkondi, kus nt koosolekute kuupäevi kokku leppida saab vm.

Asendushooldusel viibiva lapse toetamine. Sealhulgas erinevad teemad nagu lapse kaasamine, temaga vestlemine, elulooraamatu koostamine, teadlikkuse tõstmine erinevate asendushoolduse vormide osas ja lapse huvidest ning vajadustest tehtav valik. Vaja on ka juhendamist asendushoolduselt ellu astuvate noorte toetamisel ja nende iseseisvumise ettevalmistamisel.

Laste, lapsevanemate ja teiste spetsialistidega **laste seksuaalsusest** rääkimiseks võiks lastekaitsetöötajal olla esmane teadmine sellest. Ta võiks osata nõustada neid, kuidas nendel teemadel rääkida.

Samal ajal avaldasid Sotsiaalkindlustusameti spetsialistid mõtteid ka koolituse vormi osas. Näiteks osad koolitused võiksid olla lisaks lastekaitsetöötajatele ka nende koostööpartneritele, kus nad osalevad ühiselt – koolitused oleksid siis maakonna või omavalitsuse tasandil. Teemad, mida võiks koostöös õppida ja treenida: lapse areng, abivajaduse hindamine, koostöö, huvikaitse, strateegiline planeerimine, ennetustöö. Ühine koolitus aitaks tagada, et võrgustikul on lastekaitsest ühine arusaamine ning on loodud koostöös toimivad kontaktid. Lastekaitsetöö on ju valdkondade ülene. Selline formaat võiks sobida ka laste ja perede komisjoni tiimile.

Lastekaitsetöötajatel võiks ideaalis olla arenguprogramm, mis on kooskõlas ülikooli õppekava ja kutse taotlemisega. Iga lastekaitsetöötaja võiks saada koolitust vastavalt oma

tasemele, staažile, oskustele, huvile jne. Arenguprogramm võiks sisaldada erinevaid koolitusi, treeninguid ja materjale ning elektroonilist platvormi. Osaliselt võiksid sellest osa saada ka võrgustikupartnerid.

2.2.4. Hinnangud koolitusvajadusele TAI koolituste mõju uurinud magistritöös

Tartu Ülikooli magistrant M. Riba kogus 2019. a lastekaitsetöötajate arvamusi ja hinnanguid TAI seniste koolituste kohta (25). Küsitluses osalesid lastekaitsetöötajad, kes olid juba osalenud vähemalt kahel TAI koolitusel, sh põhikoolituse moodulitel ja/või täiendavatel koolitustel. Kokku oli 46 vastajat. Kuigi koolitus uuris seniste koolituste mõju, andis üks küsimus võimaluse hinnata kirjanduse põhjal koostatud tööks vajalike teemade nimekirja kolmepallisel skaalal. Kõige enam hinnatuks osutusid teemad:

- Lepitus erinevate osapoolte vahel
- Laste enesevigastamine, kuidas seda ära tunda ja kuidas last aidata
- Sekkumisviisid töös laste ja peredega (programmid, teenused, toetused, protsessid)
- Dokumentatsioon ja töö juriidiline pool
- Väärkoheldud laps

Koolituste nimekirjas oli 27 teemat, mis on välja toodud Lisas 2.

2.3. Lastekaitsetöötajate veebiküsitlus

Oktoobris 2021 uuris TAI veebiküsitlusega lastekaitsetöötajatelt üle Eesti koolitusvajadust, koolitustel osalemist ja koolituse korraldust puudutavat. Küsitluses osalesid kohalike omavalitsuste ja Sotsiaalkindlustusameti lastekaitsetöötajad. Kokku oli küsimustikule vastajaid 172. Täielikult täitis ankeedi 61 respondent. Analüütik Rauno Salupere analüüsis küsitluse andmeid (26). Lisas 3 on välja toodud küsitluse ankeet. Alljärgnevalt on esitatud olulisemad tulemused.

2.3.1. Lastekaitsetöötajate välja toodud vajalikud koolitusteemad

Veebiküsitluses oli vastajatel võimalus ise välja tuua teemasid, milles koolitust vajatakse. Kõige sagedamini märgitud teemad on alljärgnevas tabelis.

Tabel 2. Kõige sagedamini TAI veebiküsitluses välja toodud teemavaldkonnad (N=94)

Üldteema	Täpsed kirjeldused oskustest, teemadest ja küsimustest
Suhtluskorra ja vanemate vahelised vaidlused, lepitus	Suhtluskorra vaidlused, vanemate vaheliste vaidluste vahendamine, sh laste kaasamine suhtluskorra kokkulepetesse. Lepitusmenetlus laste huvide kaitsel. (N=39)
Õiguslikud alused, kohtumenetlused	Juriidilised küsimused, seaduslikud alused lastekaitsetöös, kohtumenetlused – hooldusõigus jne, KOV esindamine kohtuvaidlustes. Kohtuvälisele kokkuleppele jõudmine. (N=18)
Asendushooldusel, sh kinnises laste-asutuses, oleva	Asendushooldusel oleva lapse toetamine suhtlemisel bioloogilise vanemaga, asendushooldusele suunamine etappide kaupa. Eestkostel olevate laste toetamine. Lapse pere toetamine, et laps

lapse toetamine ja töö tema perega	saaks naasta perekonda. Kohtupaberite tegemine eestkostet edasi vajavale kohe täiskasvanuks saavale noorele, kinnise lasteasutuse teenuselt tulnud noore ja asenduskodu toetamine. Järelhooldusteenuse ja tugiisikuteenus korraldamine. Kinnise lasteasutuse teenus. (N=16)
Laste vaimne tervis	Traumakogemusega lapse toetamine ja vaimse tervise probleemidega noored, sõltuvus ja selle ennetamine. Traumapädeva spetsialisti väljaõpe. Depressiivse ja suitsiidimõtetega lapse toetamine telefoni teel, kriisijuhtumid. Suitsidaalse noore pere toetamine. ATH kujunemine. (N=14)
Erivajadustega lapsed	Erivajaduse märkamine ja probleemide ennetamine. Erivajadustega laste tugiteenused, puudespetsiifilised teemad, KOV ja haridusvaldkonna koostöö hariduslike erivajadustega lastele toe leidmisel, rehabilitatsioon. Puudega laste vanemate toetamine. (N=13)

Veidi vähem märgiti teemasid, mis puudutasid koostööd vanematega, psüühikahäiretega vanemaid, lapsega vestlemist ning laste ja noorte riskikäitumist või koolikohustuse täitmist.

2.3.2. Lastekaitsetöötajate hinnangud kirjeldatud teemadele

Oktoobris 2021. a. lastekaitsetöötajate seas korraldatud veebiküsitluseks kirjeldati töö jaoks vajalikke teemasid. Selleks vaadati kirjanduse abil üle 2014. a koolitusvajaduse analüüsi jaoks ekspertide kaardistatud teemad (17). Kokku tuli 22 teemavaldkonda. Need olid: 1) lapse peamised õigused ja nende tagamine töös, 2) lapse areng erinevates etappides, 3) erivajadustega lapsed, 4) laste vaimne tervis, 5) lapsega suhtlemine, 6) vanematega suhtlemine ja töö abivajava lapse perega, 7) vanemlus – laste eest hoolitsemine ja kasvatus erinevas vanuses, 8) lapse ja pere heaolu hindamine, 9) juhtumiplaani koostamine ja juhtumikorraldus, 10) sekkumised tööks peredega, sh tõenduspõhised praktikad, 11) lastekaitsetöö õiguslikud alused, 12) perede abistamine vanemate vaheliste suhtlus- ja hooldusõigusega seotud vaidluste puhul, 13) täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutus, 14) lähisuhtevägivald, perevägivald, 15) laste füüsiline ja vaimne väärkohtlemine, 16) laste seksuaalne väärkohtlemine, 17) kriisiolukorras perega suhtlemine, toimetuleku hindamine, teenuste korraldamine, 18) asendushooldusel oleva lapse toetamine ja töö tema perega, 19) suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi, 20) kogukonnatöö, võrgustikutöö, hea koostöö partneritega, 21) ennetustöös osalemine, piirkonna vajaduste analüüs, arengukavade koostamine koostöös võrgustikuga, 22) laste ja perede teenused ja nende juhtimine ning korraldamine KOV-is.

Teemade vajalikkus töö jaoks. Esmalt palusime vastajatel hinnata, kui vajalikud töö jaoks on need teemavaldkonnad ja nende tundmine hoolimata sellest, kas vajavad koolitust. Kokkuvõtvalt saab öelda, et sisuliselt peetakse kõiki neid 22 teemat töö jaoks väga vajalikuks. Mõnevõrra vähem vajalikena nende endi vaatest olid: “ennetustöös osalemine, piirkonna vajaduste analüüs, arengukavade koostamine koostöös võrgustikuga” (80,7% vastajatest märkis tööks vajalikuks), “laste ja perede teenused ja nende juhtimine ning korraldamine KOV-is” (85,1%), “asendushooldusel oleva lapse toetamine ja töö tema perega” (83%), “täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutuse tegemine” (86,2% vastajatest märkis tööks vajalikuks). Vastused võivad viidata sellele, et omavalitsustes on lastekaitsetöötajate vahel teatud spetsialiseerumisi. Näiteks eestkostel olevate lastega tööle või erivajadusega lastega tööle. Samuti võib ennetustöö olla lastekaitsejuhtide töölaual. Veebiküsitluse järgi puutub rohkemate töövaldkondadega kokku lastekaitsetöötaja, kes on väiksemas

omavalitsuses, kus on ainult üks inimene selles valdkonnas tööl. Väiksemad omavalitsused eeldavad suuremat multifunktsionaalsust, suuremates omavalitsustes on selgem tööjaotus,

Koolitusvajadus. Seejärel palusime hinnata koolitusvajadust nendes teemavaldkondades nelja pallisel skaalal. Kõige kõrgemalt hinnati koolituse vajamist teemades (enim vastuseid "3" ja "4") (N=86):

- suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi (87,1%),
- kriisilukorras perega suhtlemine, toimetuleku hindamine, teenuste korraldamine (84,7%),
- sekkumised tööks peredega, sh tõenduspõhised praktikad (77,6%),
- täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutus (77,6%),
- laste vaimne tervis (77,6%).

Kui vaadata ainult vastuste "4" ("vajan väga koolitust") tähtsuse järjekorda, on esimesel kohal samuti "suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed" (40,7%) ning teisena liitub siia veel "perede abistamine vanemate suhtlus- ja hooldusõigusega seotud vaidluste puhul" (39,5%). Ülejäänud olulisemad teemad on samad, mis vastuseid "3" ja "4" kokku arvestades.

Saab tõdeda, et veidi rohkem kui pooltes teemades ehk 13-s hindas koolituse vajalikuks või väga vajalikuks vähemalt 60% vastajatest.

Vastajate tööstaažis esines mõningaid erinevusi. Väikseima staažiga (tööstaaž kuni üks aasta) töötajad märkisid kõige rohkem teemasid, milles nad koolitust vajavad. Kõrgkooli lõpetamisest möödunud aja järgi analüüsid jääb esmapilgul mulje, et hilisemad lõpetanud hindavad koolituste vajadust kõrgemaks. Andmetesse süvenedes tuleb välja, et hilisemate lõpetajate gruppide puhul (kõrgkooli lõpetamise aeg 2015–2021) on üksikud vastajad, kes kõigis teemades koolitusvajaduse kõrgeks ajavad. Selline märkimise viis võib viidata, et alustavad lastekaitsetöötajad vajavad mingisugust juhendamist praktikas, mentorlust, kuna töö on emotsionaalselt ja õiguslaselt keerukas. Samas tuleb ehk arvestada ka seda, et küsitluses osalejatest väike osa (ca 5%) märkis, et oli lõpetanud spetsiaalse sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistrantuuri. Suuremal osal vastajatest oli küll sotsiaaltöö alane haridus. Vaid ca 6%-l oli muu eriala.

Teemade omandamine baasõppes. Vastajatel paluti hinnata, kui põhjalikult omandasid nad teadmised, mis puudutavad samu teemavaldkondi, kõrghariduses. Respondendid (N=77) märkisid kahe teema puhul – „lapse areng erinevates etappides“ ning „lapse õigused ja nende tagamine töös“ – et neid õpetati põhjalikult või pigem põhjalikult. Tulemused viitavad, et paljudes neist teemavaldkondades, mis eeldavad ka praktilisi oskusi, vajaksid nad lisaks täienduskoolitust. See on sarnane varasema sotsiaalministeeriumi uuringu (36) tulemustega, mille puhul lastekaitsetöötajad arvasid, et nende töö on nii mitmekülgne ja ajas muutuv, et ka peale sotsiaaltöö eriala lõpetamist on enesetäiendamine vajalik.

Mõistmaks, milliseid teadmisi vajaksid lastekaitsetöötajad peale kõrgkooli lõpetamist, analüüsiti kahte rakenduskõrghariduse õppekava – Tallinna Tehnikakõrgkooli sotsiaaltöö eriala (30) ja TÜ Pärnu Kolledži sotsiaaltöö korralduse õppekava (33) – võrreldes kutsestandardi lastekaitse spetsialiseerumisega. Antud õppekavad valiti uurimiseks sellepärast, et aeg-ajalt lastekaitse valdkonna ekspertide arutelus kerkib küsimus, kas töö mitmekülgse ja nõudlikkuse tõttu peaks olema spetsialistil magistrakraad. Ent samas on TAI koolituste registreerimisel kogutud andmete järgi pooled koolitusel osalejad olnud rakenduskõrgharidusega. Tänapäevaks on samad erialad muudetud bakalaureuseõppeks, mistõttu vaadati vanemaid õppekavasid. Õppekavu spetsiaalselt lastekaitse spetsialiseerumise järgi vaadates nähtub, et mõlemal õppekaval on olnud võimalik valida

ainet „Lastekaitse“. Need ja mitmed muud ained käsitlevad üldiselt sotsiaaltöötaja kompetentse nagu ennetus ja teenuste korraldamine, juhtumikorraldus ja võrgustikutöö, klienditöö. Erinevates kõrgkoolides on erinevalt kaetud perevägivald, lapse huvide esindamine kohtumenetlustes, perede abistamine kriisiolukorras. Vähem on kaetud perelepituse põhimõtted, eestkoste ja asendushoolduse korraldamine ning töö noortega, kellel võib olla õigusrikkumisi.

Õppekavade analüüs viitab, et peale kõrgkooli lõpetamist võib olla vaja sotsiaaltöö laiemast kontekstist tulla konkreetseesse lastekaitsetöö konteksti, mida saab toetada juhendamise või grupikoolitusega. Eriti siis, kui ei ole läbitud valikainet lastekaitse kohta. Siinjuures võib olla uutel töötajatel vaja rohkem lastekaitsetöötajate põhikoolituse mooduleid, mida on kohalikud omavalitsused TAI-lt ka sellel põhjusel küsinud. Täiendavalt oleks kasulik pikema kogemusega lastekaitsetöötajatel õppida konkreetsete olukordade kohta, mis puudutavad näiteks kohtumenetlusi, perelepitust, asendushooldust ja tööd noortega.

2.3.3. Lastekaitsetöötajate ootused heale koolitusele

Veebiküsitluses küsiti lastekaitsetöötajate arvamust, milliseid praktilisi oskusi, pädevusi peaks lastekaitsetöötajate täienduskoolitus sisaldama (nt nõustamistehnikad, uued teadmised ja teooria, eneserefleksioon, teaduspõhised meetodid jm). Mingil määral on sellise küsimusega vastused ette antud. Siin vastasid osalejad kõige enam, et soovivad nõustamistehnikaid ja teaduspõhiseid meetodeid, sekkumisi, tehnikaid. Uued teadmised, uuringud ja teoreetilised alused olid vähem märgitud ja umbes samavõrra ka parimad praktikad, praktilised näited ja juhtumite analüüs. Teooria ja praktika puhul joonistub välja, et soovitakse mõlemaid. Üks vastaja märkis ka: „Praktikule on hästi oluline teooria ja praktika tasakaal koolitusel“.

Lastekaitsetöötajatel paluti küsitluses ka kirjeldada ideaalset koolitust enda pilgu läbi. Enim viidati taas, et ideaalsel koolitusel peaksid käima teooria ja praktika käsikäes. Parajalt teooriat, millele lisatakse praktilisi näiteid, jagatakse juhtumeid. Või märgiti ka vastupidi – praktiline õpe, mis on kohe igapäevatoosse rakendatav, kuid mis on samas siiski põimitud teooriaga ja teaduspõhiste praktikatega, sh teistes maades kasutuses olevad praktikad, arengusuunad, projektid.

Mõned osalejad soovisid, et koolitusel oleks rohkelt füüsilist läbi mängimist, harjutamist. Koolitus võiks näiteks treeningut sisaldada, olla hästi vaheldusrikas, kus teooria osad vahelduvad mitte ainult aruteludega, vaid ka liikumisega. Samas aga märgiti ka, et ei soovi, et koolitusel oleks ainult mängimist, sotsiomeetrilisi ridu ja oma muljete jagamist viie grupiliikmega, vaid teoreetilist sisu peab samuti olema. Koolitaja võiks arvestada, et osalejatel on erinevad õpistiilid, mistõttu tuleks koolitus kombineeritult läbi viia.

Mitu vastajat märkisid, et koolitusel peaks olema võimalus õppida ka teistelt osalejatelt, jagada häid praktikaid, koolitajad kaasavad osalejaid sellises võtmes. See võib tähendada grupitööde lisamist, aga võib ka „avatud mikrofoni“ ehk arutelude võimalus olla. Sealjuures laekuks koolitajalt vahetult tagasiside või peegeldus arutelule koos nn õigele rajale suunamisega ja toetavate allikate loeteluga.

Koolitusel jagatava teadmise osas toodi välja, et võiks olla midagi vana ja midagi uutset, ka päevakajalist. Sisu võiks olla hästi läbi mõeldud ja välja pikitud kõige olulisem. Koolitaja ei tohiks püüda täis slaidi maha lugeda ning jutt ei tohiks olla ka ümar. Soovitakse konkreetset informatsiooni. Koolitus võiks olla mõtlemist ja ka tööpraktikat ergutav.

Ideaalse koolituse osaks on head kaasahaaravad koolitajad – erialaspetsialistid, kes toovad rohkelt näiteid praktilisest tööst. Või ka akadeemilise taustaga (kaasaegsetele uuringutele,

teooriatele ja allikatele toetuvad), kuid kes omavad ka vahetut praktilist kogemust või teevad praktikutega koostööd. Huvitav on teemavaldkonna koolitajatest koosnev tiim.

Mitu vastajat märkisid, et ideaalne koolitus on füüsiliselt kusagil aset leidev, kus kohtutakse silmast-silma. Kõikide arvutid ja telefonid on kinni ja saab täielikult koolitusele pühenduda, kõik osalevad aktiivselt. Märjiti ka, et koolitus võiks kesta mitu päeva, sh ka sellepärast, et infot on palju ja seda tuleks pikemale ajale jagada, et jõuaks kõike läbi töötada. Kasuks tulevad sirutuspausid või optimaalne päeva pikkus.

Mõned lastekaitsetöötajad tõid välja, et hea koolitus koos praktikate jagamisega toimub väikeses ja turvalises grupis, kus õhkkond on sõbralik ja õpe toimub koos rohke kohvi ja naeruga.

Üheks koolituste osaks on õppimise hindamine, mida tehakse siis, kui koolitus lõpeb mitte tööendiga, vaid tunnistusega. Mitmed vastajad kirjeldasid ka õppimise hindamiseks tehtavat. Selle töö maht ei tohiks olla nii suur, et see jääb tegemata, kuna ei mahu tööaega, sest ka kodus ei leidu selleks mahti. Hindamisel võiks arvestada osalemist rühmatöodes ja aktiivset kaasatöötamist ning koostöövalmidust vms. Hindamise vorm võiks toetada teadmiste ja oskuste praktikas rakendamist.

2.3.4. Koolitusel osalemist takistavad tegurid

Veebiküsitluses paluti lastekaitsetöötajatel hinnata ka tegureid, mis takistavad koolitustel osalemist, sh ajapuudus, suur töökoormus, info kättesaadavus, toimumispaik, transport, ööbimisvõimalused, KOV juhtkond, koolituse läbimise nõuded.

Peamisteks takistavateks teguriteks koolitustel osalemisele on ajapuudus ja suur töökoormus. Vähemkriitilistest teguritest toimumispaik ja info kättesaadavus. Toimumispaiga puhul rohkem Põhja- ja Kesk-Eesti (Harju-, Järva-, Rapla- ja Lääne-Virumaa). Info kättesaadavust mõjutab lastekaitsetöötajate vahetumine, sh enim märkisid seda need, kes töötavad omavalitsustes, kus on üks lastekaitsetöötaja ning need, kes töötavad suurtes omavalitsustes, kus on lastekaitse osakonnad. Vähem esines seda muret väiksemates või keskmistes omavalitsustes, kus on mitu lastekaitsetöötajat.

Vabavastustes kommenteerisid vastajad väga palju samuti ajapuudust, tööülesannete rohkust ning suurt töökoormust, mis ei võimalda teinekord päevagi töölt eemal olla. Sealjuures on mõnikord vahele tulnud ootamatud vältimatud ülesanded, kiiret lahendust nõudvad juhtumid või kohtuinstungid. See võib osutada probleemiks ka juhul, kui pikemal koolitusel peaks olema koolituse läbimise nõudeks 90% osalus kontaktöppes või kui õppimise hindamiseks antakse mahukas kodutöö. Oli vastaja, kes märkis, et veebikoolitused aitavad aega kokku hoida.

Mitmed osalejad tõid ka välja COVID-19 viirusest tingitud tegurid, nt koolituste ära jäämine eriolukorra ajal ning nihkumine sügisesse kokku. Tekkis olukord, et koolitusi oli liiga palju ja töökoormuse tõttu kõigile ei jõudnud. Märjiti ka seda, et zoomi koolitus ei motiveeri kõiki, on teoreetilisem ning töö on ilma selletagi piisavalt veebikohtumisi. Samuti ei saa zoomi õppe puhul täielikult tööülesannetest välja lülitada. Mõned osalejad märkisid, et haigeks jäämine on tinginud koolituse poolelijäämise, kui see on mitme osaline.

Samuti märkisid mõned osalejad, et ei paku huvi koolitused, mis sisult dubleerivad varem läbitud täiendus- või ülikooliõpet.

Mitu osalejat märkisid samas, et takistanud on mõne vajaliku koolituse vähesus, s.t grupi liiga kiire täitumine, mistõttu kõik ei pääse osalema.

2.4. Kutsehindamisel välja tulnud koolitusvajadus

Lastekaitsetöötajad peavad hiljemalt kahe aasta möödumisel alates lastekaitsetöötajana teenistusse asumisest omandama sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele. See on sätestatud lastekaitseseaduses §19 lõige 2 (16). Kutset väljastab Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon. Jaanuaris 2022 tehti intervjuu kutsehindamiskomisjoni liikme Birgit Siiguriga. Intervjuu aluseks oli sotsiaaltöötaja kutsestandard (9, 10).

Kutsehindamiseks tuleb lastekaitsetöötajal koostada eneseanalüüs kutsestandardi kompetentside alusel. Kutsehindamised läbi aastate näitavad, et lastekaitsetöötajate teadmiste ja oskuste tase on nende jooksul oluliselt tõusnud. See on vajalik teadmine koolitusprogrammi planeerimise seisukohast. Sellesse on panustanud mentorlusega ka Sotsiaalkindlustusamet ja teised organisatsioonid.

On näha, et paljude kompetentsidega on hästi. Käesolevas koolitusvajaduse analüüsis tuuakse välja need teemad, milles veel võiks koolitusega aidata pädevust tõsta.

Eneserefleksiooni oskus. Eneserefleksiooni lisamine koolitusse võiks aidata ka kutsehindamiseks koostatavasse eneseanalüüsi lisada kutsestandardi üldosa kompetentse – lastekaitse- ja sotsiaaltöö põhimõtted, missioon, õigusaktid, konfidentsiaalsusnõuded, inimväärikuse toetamine, keelteoskus, digioskused, positiivse suhtluskeskkonna loomine, kutse-eeetika, väärtused ja normid, eesmärgipärasus ja praktiline tarkus töös. Need peaksid läbivalt kõigis eneseanalüüsi osades kajastuma. Samuti on oluline arusaamine, et supervisioonis ja kovisioonis osalemine on tähtis. Lastekaitsetöö on mahukas, õiguslikult ja emotsionaalselt keeruline, mistõttu kipub seal osalemine vahele jääma, kuid just sellepärast on vaja seal osaleda ja võtta seda kui igapäevatöö osa.

Lastekaitsetöö valdkonna **strateegiline planeerimine**. Seda on rohkem seitsmenda taseme kutsestandardis. Sealhulgas laste ja perede profiil, andmete koondamine ja analüüs, lastekaitsetöö korraldamine kohalikul tasandil vajaduspõhiselt. Ehkki sellega tegelevad rohkem lastekaitsetöötajate juhid, peaksid ka lastekaitsetöötajad oskama mõtestada tööd arenduse ja ennetuse kaudu. Siia juurde käib veel vajaduspõhiste teenuste planeerimine, korraldamine ja osutamine, kasutuses olevate teenuste kvaliteedihindamise süsteem ja tagasiside nende osutamisele. Koolitusega võiks tekkida arusaamine, et ennetus on süsteemne ja valdkondade ülene.

Uuringutes osalemine. Arusaamine, kuidas analüüside ja uuringute kaudu valdkonda arendatakse, sh kõikvõimalikes valdkondlikes uuringutes ja strateegiadokumentide koostamises osalemine. Valdonna arendamises kogutakse sisendit juhtumikorraldusliku töö tegijatelt. Ent ka ülikoolides koostatavad tööd, mida ise õpingute jooksul koostatakse või millesse sisendit antakse. Selle teemaga haakub klienditöös kogutava info dokumenteerimine STAR-is – tegevuste planeerimiseks on vaja analüüsi. Üldisemalt analüütilise mõtlemise toetamine.

Juhtumikorralduse järjepidevus ja süsteemsus, sh eriti **võrgustikutöö**. See haakub juhtumikorralduse kui meetodikaga, milles väga palju kasutatakse võrgustikutööd. Selle mõtestamine, juhtimine, eesmärgipärane korraldamine. Juhtumikorraldaja kui võrgustiku juht ja mida juht teeb. See võiks olla eraldi moodul koos praktiliste ülesannete ja harjutamisega – mina võrgustiku juhina.

Kogukonna kaasamine ja selle ressursi kasutamine. Praktikas võib olla sellele vähe aega, kui töökoormus on suur, kuid sellest arusaamine peaks teadmisenä lastekaitsetöötajatel olemas olema.

Lapse kaasamine lapse ja pere hindamises ning lapse esindamises õigusaktides sätestatud menetlustes. **Lapsesõbralik lähenemine** üldse, ka lapse kaasamine ja lapse arvamuse ärakuulamine ka ametniku kaalutusotsuse tegemisel. Kui lapse mõtted ei haaku lastekaitse omaga, siis tuleks need lahti rääkida. Loomulikult on ka vanemad kaasatud. Seejärel on oluline ka ametniku kaalutusotsuse tegemine, kuidas põhistada laste huvisid ja heaolu kogumis. Ehk **lapse parima huvi väljaselgitamise protsess** ja sealhulgas lapse osalus ja kaasamine. On ka head praktikad, kus lapsed teavad, mis on heaolu kolmnurk, mida lastekaitse teeb ja miks ta nende ellu on sekkunud ja koos arutletaksegi, kuidas lapsel oleks parem. Ent on veel ka lugusid, mille puhul last ei kaasata. Koolitusel võiks rääkida nii lapsesõbraliku menetluse aluspõhimõtetest kui ka harjutada intervjuerimistehnikaid.

Laste ja perede abistamine kriisiolukordades. Kriisisekkumise ABC ja kriisisekkumise spetsiifika, mis on aktuaalne eriti praegu, kui laste vaimne tervis on suur murekoht. Esmaste märkide märkamine ja sekkumine. Kriisid võivad olla väga erinevad lastekaitsetöös, mistõttu on oluline kriisi mõtestamine kliendi seisukohast – tema jaoks on see kui mis tahes mittefunktsioneerimine. Edasi on oluline oskus klienti aidata. Lisaks veel noorukite vaimse tervise osa – märkide märkamine lasteaias, koolis, lastekaitse vastuvõtul. Kokkuvõtlikult – varane märkamine ja kriisitöö spetsiifika vaimse tervise kontekstis. See teema sobiks ka võrgustikutöö mooduliga, sest kriiside puhul tuleb koondada enda ümber imekiirelt võrgustik, kellest on sekkumisel abi.

Kokkuvõte

Lastekaitsetöötajate õppe planeerimise lähtekohaks üldisemalt on kutsestandard ja pädevusraamistikud. Koolitusvajaduse analüüsiga uuriti, mis on olulisemad pädevused ja teemavaldkonnad lastekaitsetöötajate täienduskoolituses nüüd, kui koolitusprogramm on kuus aastat kestnud ja paljud on taotlenud sotsiaaltöötaja kutset. Analüüsis vaadati rahvusvahelisi koolituskavu, laste ja perede seas korraldatud uuringuid, lastekaitsetöötajate seas varasemalt tehtud küsitlusi ning korraldati uus veebiküsitlus teemade, koolituse korralduse ja õppes osalemise kohta. Samuti vesteldi kutsehindamise komisjoni liikmega. Analüüsi tulemused on kokku võetud alljärgnevalt:

- Lastekaitsetöö on mitmekülgne ja selle aluseks olevad seadused ning praktika ajas arenevad, mis tingib selle, et enesetäiendamine on vajalik ka peale kõrgharidust. Peale sotsiaaltöötaja kutse omandamist ja enne selle taastõendamist ootab kutseandja samuti täienduskoolitustel osalemist. Paljudes riikides on kohalike omavalitsuste lastega töötavatele spetsialistidele pakkunud välja koolitusi riik või antud neile endale kohustuse töötajate koolitamisega tegeleda. Rahvusvaheliselt on ka häid veebiõppe näiteid, kus õppijad koolitajaga reaajas kordagi ei kohtu, samas sellised koolitused on tehtud valitud teemadel. Rahvusvahelised koolitusprogrammid on kohalikele lastekaitse võrgustikele või hõlmavad lisaks lastekaitsetöötajatele ka nende juhte. Korraldatakse koolitusi nii piirkondlikult kui ka konkreetsete kohaliku tasandi võrgustikele.
- Koolitusvajadust mõjutavad riigi suunad lastekaitsetöös. Üldisemas vaates on oluline liikumine lapse heaolu ja lapsest lähtuvalle lähenemisele, teadus- ja tõenduspõhisele praktikale. Konkreetsematest suundadest on oluline jälgida laste ja perede programmi 2022 –2025 tegevusi, sest need muudavad praktikat ja võivad tõsta koolitusvajadust kiiresti. Sealhulgas lastekaitse seaduse väljatöötamiskavatsuses täpsustuvad riigi ja KOV ülesanded lapse abistamisel, sh abivajava lapse juhtumikorralduse ning sotsiaalteenuste kvaliteedi tagamise protsess. Erivajadusega laste tugisüsteemis on käimas arendused, traumakogemusega ja kompleksprobleemidega lastele töötatakse välja sekkumisi ning jätkuvad asendus- ja järelhoolduse valdkonnas perepõhist asendushooldust soodustavad ja teenuse kvaliteedi arendamisse panustavad tegevused.
- Laste ja vanemate vaatest on oluline, et lastekaitsetöötaja oleks nende jaoks olemas, nende arvestaks arvamusel ja kujundaks rohkem läbipaistvust. Lapsed ootavad, et lastekaitsetöötaja loob nendega usaldusliku suhte, selgitab oma sekkumise põhjuseid, õpib last korralikult tundma, räägib ka tunnetest, soovidest ja muudest vajadustest. Vanemad soovivad perekeskset lähenemist ja partnerlust lahenduste leidmisel. Lastekaitsetöötajad peaksid nende arvates oma teadmisi ajakohasena hoidma või parandama seadusandluse, suhtlemise alal, laste kasvatamise ja vanemluse valdkonnas ning erinevate abivõimaluste osas.
- Varasemates lastekaitsetöötajate küsitlustes on üsna palju teemasid, milles koolitusvajadust välja tuuakse, sh sotsiaalministeeriumi, Lastekaitse Liidu, TAI koolituste mõju hinnanud magistritöös ja Sotsiaalkindlustusameti lastekaitse osakonna tähelepanekutes. Enam märgitud teemad on vanemate vaheliste vaidluste lepitamine; lapse arvamusel väljaselgitamine; koostöö vanematega; vaimse tervise probleemidega vanemad; tõenduspõhised programmid; ennetustöö; andmekaitse; asendushooldusel oleva lapse toetamine; laste seksuaalsus; valdkonda reguleerivad õigusaktid; suurema abivajadusega lapsed, kellel on õigusrikkumisi; laste vaimne tervis; hooldusõigus; erivajadustega lapsed; lähisuhtevägivald ja võrgustikutöö. Märgitakse, et

pika kogemusega lastekaitsetöötajad soovivad täienduskoolitusi konkreetsete oskuste teemal. Soovitatakse luua lisaks veebikeskkond ning pakkuda mõningaid koolitusi lastekaitse võrgustikele ühiselt.

- Käesoleva analüüsi jaoks ette antud teemavaldkondi hinnates tuleb välja, et kõige rohkem soovivad lastekaitsetöötajad lähiaastatel täiendust suure abivajaduse ja traumakogemusega laste teemal, kellel võib olla õigusrikkumisi. Järgnevad kriisiolukorras lapse ja pere abistamine, perede abistamine hooldus- ja suhtlusõigusega seotud menetluste puhul. Samuti soovitakse õppida sekkumisi, sh teaduspõhiseid praktikaid ning laste vaimse tervise kohta. Ka täite- ja lepitusmenetlus ning ettekirjutused hinnatakse oluliseks koolitusvajaduse seisukohalt.
- Uuemad lastekaitsetöötajad, kes on tulnud ülikoolist, vajavad tuge praktikaga kohanemiseks. Seda eriti siis, kui ei ole kõrgkoolis sotsiaaltöö erialal võetud spetsiaalselt lastekaitsetööle spetsialiseerumist soodustavaid aineid või kui ei ole sotsiaaltöö erialal õpitud. Pika kogemusega lastekaitsetöötajad soovivad enam koolitusi konkreetsete sihtgruppide ja praktiliste oskuste /meetodite teemal.
- Koolitusvorm ja õppemetoodika peaksid olema mitmekesised, kuna osalejate õpistiilid on erinevad. Mõned lastekaitsetöötajad soovivad koolitusel näiteks füüsilist liikumist sisaldavaid ülesandeid, teised aga taunivad mängulisust. Sama kehtib ka veebikeskkonnas toimuva või lähiõppe suhtes – mõni vastaja oli tänulik, et veeb võimaldab iseseisvalt koolituskohta reisimata osaleda, kuid paljud eelistavad kokkusaamist. Hea koolitus sisaldab lastekaitsetöötajate arvates nii teooriat kui ka praktikaid. Hea oleks õppida tehnikaid. Mitu vastajat märkis, et koolitusel peaks olema võimalus õppida ka teistelt osalejatelt, jagada häid praktikaid. Õppimise hindamiseks mõeldud ülesanded ei tohiks olla liiga mahukad ja võiksid haakuda igapäevapraktikaga. Suurimaks takistuseks täiendusõppes osalemisel on lastekaitsetöötajate suur töökoormus.
- Kutsehindamisel on tulnud välja, et lastekaitsetöötajatel on vaja paremaid teadmisi strateegilisest ja vajaduspõhisest teenuste planeerimisest, korraldamisest ja teenuste kvaliteedi hindamisest, samuti kogukonna kaasamisest. Ehkki need teemad ei ole igapäevaselt lastekaitsetöötaja töölaual, peab arusaamine nendest kõigil olemas olema. Samuti on vaja paremaid teadmisi võrgustikutöö planeerimisest, mõneti ka lapse kaasamisest ja lapse parima huvi väljaselgitamise protsessist ning lapse ja pere abistamisest kriisiolukorras, uurimustes osalemisest.
- Kutsehindamiselt on tulnud veel välja, et koolitustel võiks läbivaldt käsitleda lastekaitse- ja sotsiaaltöö põhimõtteid, missiooni, õigusakte, konfidentsiaalsusnõudeid, inimväärlikuse toetamise põhimõtteid. Meelde tuleks tuua positiivse suhtluskeskkonna loomist, kutse-eeskirju, väärtuseid, norme jm, mis sisalduvad kutsestandardi üldosa kompetentsides. Nende omandamist võib toetada eneserefleksiooni suurem osakaal koolitusel ja supervisioonides osalemise tähtsustamine.

Ettepanekud ja soovitused:

- Soovitav on jätkata põhikoolituse korraldamist mõeldes uutele lastekaitsetöötajatele. Põhikoolituse sisu ülevaatamisel peaks jälgima lastekaitse- ja sotsiaaltöö väljatöötamiskavatsuse menetlemise käigus tekkivaid arenguid abivajavate laste juhtumikorralduse protsessis ning teenuste kvaliteedi tagamise protsessis. Baaskompetentse sisaldavad täienduskoolitused, mis puudutavad juhtumimenetlust, lapse ja pere heaolu hindamist, õiguslikke aluseid, strateegilist planeerimist, lastega

suhtlemist jms on ka rahvusvaheliselt täienduskoolituste pakkumises. Rahvusvaheliselt kuulub põhiprogrammidesse ka laste väärkohtlemise teemavaldkond.

- Kogenumad lastekaitsetöötajad soovivad rohkem koolitusi konkreetsete sihtgruppide kohta ja oskusi arendavaid koolitusi. Teemad, milledes riik võiks kaaluda täiendavaid koolitusi, on suurema abivajadusega ja kompleksprobleemidega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi; vanemate vaheliste vaidluste lepitamine ja perede abistamine selles olukorras; kriisiolukorras perega suhtlemine ja teenuste korraldamine. Ent soovitakse ka teadus- ja tõenduspõhiseid sekkumisi ning laste vaimse tervise teemasid. TAI-I on projekt koolituste arendamisest laste vaimse tervise teemadel lastekaitse võrgustikele, mida on soovitatav jätkata.
- Teema, mida paljud allikad soovitavad, sh lapsed ja pered, kutsehindaja, Sotsiaalkindlustusameti konsultandid ja mitmed lastekaitsetöötajate varasemad küsitlused, on lapse kaasamine ja intervjuerimine, lapse parima huvi väljaselgitamine. Lapsega suhtlemise teema on põhikoolituses sees, kuid võiks kaaluda lisakoolitust lapse intervjuerimise/nõustamise teemal.
- Kutsehindamiselt tulnud tagasiside põhjal on soovitatav jätkata põhikoolitust teemadel: võrgustikutöö planeerimine ja juhtimine; laste ja perede teenuste strateegiline planeerimine, korraldamine ja kvaliteedi hindamine; kogukonna kaasamine. Tuleb kaaluda, kas on vaja lisakoolitusi, näiteks võrgustikutööst, kuna põhikoolitus jääb mõne teema jaoks napiks.
- Riigi suund on võtta kasutusele tõendus- ja teaduspõhiseid praktikaid, sh tõenduspõhine juhtumikorraldus, ning ka lastekaitsetöötajad soovivad nendega tutvuda. Viimaseks nt rahvusvaheliselt õpetatav *Signs of safety* või lahenduskeskne juhtumitöö (*Solution Based Casework* ingl). Soovitatav on jätkata olemasolevat sekkumise Räägime Lastest väljaõpet. Pikemas vaates oleks oluline arendus tõenduspõhise juhtumikorralduse meetodika.
- Vanematega koostööoskuste edendamine on oluline perede jaoks. Lisaks on pikemas vaates vajalik vaimse tervise probleemide ja/või alkoholisõltuvusega vanemate teema.
- Riigi suundadest, mis veel võivad tuua kaasa suurema koolitusvajaduse, on vaja jälgida arendusi erivajadustega laste tugisüsteemis ning asendus- ja järelhoolduses perepõhisele hooldusele liikumise jätkumine.
- Koolitus peaks meetodikalt ja vormidelt olema mitmekülgne; sisaldama nii teooriat kui ka praktilist õpet. Rohkem on füüsilist kokkusaamist pooldavaid lastekaitsetöötajaid, sest see soosib praktikate vahetamist ja koolitusele keskendumist. Ent lastekaitsetöötajate suure töökoormuse tõttu, mis on peamine takistus koolitusel osalemiseks, võiks olla ka veebis kättesaadavaid õppevorme.
- Pikemat plaani või laiemalt ka teisi täienduskoolituse pakkujaid arvestades on kasulik kohalikele lastekaitse võrgustikele ühiste koolituste pakkumine, kus on võimalik oma ühine praktika läbi arutada ja kokku leppida. Või ka valdkonna organisatsioonide koostöös välja töötada arenguprogramm, mis koosneb erinevatest õppevormidest ja võimalustest.
- Valitud teemavaldkondades koolituskavade koostamiseks ja õpiväljundite väljatöötamiseks on edaspidi soovitatav jätkata lastekaitsetöötajate fookusgruppidega ja ka eksperte kaasates.

Kasutatud kirjandus

- [1] Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Kompetansesatsing – kommunalt barnevern.
https://bufdir.no/Barnevern/Kompetansesatsing_kommunalt_barnevern/
(3. oktoober 2020)
- [2] Child Welfare Information Gateway. Core Competencies Missouri2.
<https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/missouri2.pdf> (30. september 2020)
- [3] Department of Child Protection. Child protection qualifications framework. 2010
<https://childprotectioncareers.wa.gov.au/assets/documents/child-protection-qualifications-framework.pdf> (12. veebruar 2022)
- [4] Edovald, T., Aaben, L. Sissejuhatus laste ja perede heaolu olukorra analüüsimisse ja tõendus põhistesse sekkumistesse. [Juhendmaterjal koolitajale]. Tervise Arengu Instituut; 2016
- [5] Eeltingimused sotsiaaltöötaja kutse taotlemisel. Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon
<https://www.eswa.ee/wp-content/uploads/2020/11/Eeltingimused-sotsiaaltotaja-kutsete-taotlemisel.pdf> (12. veebruar 2022)
- [6] Gilbert, N., Parton, N., Skivenes, M. Child protection systems. International trends and orientations. Oxford university press; 2011
- [7] Holland, S., Scourfield, J. Social Work: a very short introduction. Oxford university press; 2015
- [8] Kibar, H., Skorobogatov, G., Meier, K. jt. Koolitusjuhi käsiraamat. Euroopa täiskasvanuhariduse veebikeskkonna EPALE õppevara koolitusprotsessi juhtimisest. Sihtasutus Kutsekoda, EPALE keskus Eestis; 2021
https://epale.ec.europa.eu/system/files/2022-02/Koolitusjuhi-kasiraamat_2022.pdf
(12. veebruar 2022)
- [9] Kutsestandard. Sotsiaaltöötaja, tase 6.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10991234/> (12. veebruar 2022)
- [10] Kutsestandard. Sotsiaaltöötaja, tase 7.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10991272/> (12. veebruar 2022)
- [11] Lapse Õiguste Konventsioon (20.11.1991), RT II 1996, 16, 56
<https://www.riigiteataja.ee/akt/24016> (13. märts 2022)
- [12] Laste ja perede arengukava 2012-2020. EV Sotsiaalministeerium; 2011
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/lpa_2012-2020_taiendatud_2013.pdf (30. september 2020)
- [13] Laste ja perede programm 2022-2025. EV Sotsiaalministeerium; 2022
- [14] Lastekaitse Liit. Lastekaitsetöötajate arvamused vajalike teemade osas Samal pool – lapse pool seminaride tagasisidede põhjal. Käsikirjalised materjalid Lastekaitse Liidu valduses; 2020
- [15] Lastekaitse Liit. MAPChiPP koolituse flaier. Käsikirjalised materjalid; 2017
- [16] Lastekaitse seadus (01.01.2016), RT I 06.12.2014, 1
<https://www.riigiteataja.ee/akt/112122018049> (12. veebruar 2022)
- [17] Lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2015
- [18] Lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs. Kokkuvõte. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2015
https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-04/lkt_koolitusvajaduse_kokkuvote.pdf
(12. veebruar 2022)

- [19] Lastekaitsetöötajate põhikoolitus. [Õppekava]. Tervise Arengu Instituut
https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-04/Lastekaitset%C3%B6%C3%B6tajate_p%C3%B5hikoolitus_oppekava.pdf
 (21. aprill 2021)
- [20] Lastekaitsetöötajate täienduskoolituse tingimused ja kord. (08.02.2016), RT I 05.02.2016, 3
<https://www.riigiteataja.ee/akt/105022016003> (12. veebruar 2022)
- [21] Lastensuojelun ja perhetyön koulutukset. Koulutus.fi
<https://www.koulutus.fi/haku/lastensuojelu-perhetyo> (21. märts 2022)
- [22] Lauri, K., Toros, K., Lehtme, R. Lapse hääl lastekaitsetöös – laste osalemiskogemused. Sotsiaaltöö 2; 2020
<https://www.tai.ee/en/node/11665> (30. september 2020)
- [23] Liivamägi-Hitrov, A., Kask, K. Lapse küsitlemise käsiraamat. Justiitsministeerium, Siseministeerium; 2016
- [24] NHS Education for Scotland. Core competency framework for the protection of children. 2011
<https://www.effectivepractitioner.nes.scot.nhs.uk/media/234602/child%20protection%20web.pdf> (12. veebruar 2022)
- [25] Riba, M. Lastekaitsetöötajate arvamused Tervise Arengu Instituudi korraldatud täienduskoolitusest. [Magistritöö]. Tartu: Tartu Ülikool; 2019
<https://dspace.ut.ee/handle/10062/64177> (30. september 2020)
- [26] Salupere, R. TAI koolitusvajaduse uuring. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2021
- [27] Socialstyrelsen. Børnekataloget. 2019
<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/efteruddannelse/om-efteruddannelse/bornekatalog> (19. jaanuar 2021)
- [28] Sosiaali- ja terveydenministeriön täydennyskoulutussuositus. Sosiaali- ja terveydenministeriön julkaisu, 6; 2006
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73404/julk_0606_sosiaali_koulutus_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y (21. märts 2022)
- [29] Sotsiaalkindlustusamet. Lastekaitse osakonna tähelepanekud ja soovitus 2020 koolituste planeerimiseks; Käsikirjalised materjalid; 2019
- [30] Tallinna Tehnikakõrgkool. Sotsiaaltöö eriala õppekava.
<https://www.ttk.ee/sisseastujale/oppekavad/sotsiaalto> (30. september 2020)
- [31] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun toimijoiden tehtävät, kelpoisuus, mitoitus ja täydennyskoulutus.
<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-sosiaalityontekijan-kelpoisuus-ja-tehtavat#T%C3%A4ydennyskoulutus> (30. september 2020)
- [32] Toros, K. Assessment of child well-being: child protection practice in Estonia. [Sotsiaalteaduste dissertatsioon.] Tallinn: Tallinna Ülikool; 2011
- [33] TÜ Pärnu Kolledž. Sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korraldus.
<https://ut.ee/et/oppekavad/sotsiaalto-ja-rehabilitatsiooni-korraldus>
 (20. märts 2022)
- [34] TÜSLA. Children first e-learning platform. Child and Family Agency
<https://www.tusla.ie/children-first/children-first-e-learning-programme/>
 (30. september 2020)
- [35] Vaga, T.-B. Lastekaitsetöoga kokku puutunud laste ja lähedaste vaade lastekaitsetööle Eestis. [Magistritöö]. Tartu: Tartu Ülikool; 2020
<https://dspace.ut.ee/handle/10062/68024> (30. september 2020)

[36] Viira, A. Kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamine ja jätkusuutlik arendamine. Sotsiaalministeerium; 2017
https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku_tasandi_lastekaitsetoo_tulemuslikkuse_suurendamine_ja_jatkusuutlik_arendamine.pdf (19. märts 2022)

Lisa 1. Taani Sotsiaalameti koolitusprogramm

TAANI LASTEKATALOOG (BØRNEKATALOGET)

Lastekataloogi koolitused pakuvad praeguse hetke parimat teadmist, nt. arendusalgatusi või konkreetsete meetodite rakendamist.

Lastekataloogi eesmärk: parandada kohalikes omavalitsustes juhtumite menetlemise kvaliteeti ning haavatavas olukorras olevate laste ja noorte edasijõudmist.

Koolituste sihtgrupp: omavalitsuste juhid ja juhtumitega tegelevad spetsialistid, sotsiaalteenuste osutajad ja avalike teenuste eesliinitöötajad, kes tegelevad haavatavate laste ja noorte märkamise ja abistamisega.

Koolituste tüübid: perioodil 2019-2022 koosneb Lastekataloog kokku 19 koolitusest, mis on jagatud kolme tüüpi ja kaheksasse teemavaldkonda.

Kolm koolitustüüpi: 1) kohaliku praktika edendamise, 2) parimat teaduslikku teadmist tutvustavad ja 3) meetodite omandamise koolitused.

Et koolitused vastaksid töökohta konkreetsetele vajadustele, pakutakse esimest tüüpi – praktilisi koolitusi – ainult konkreetsete kohalike omavalitsuste jaoks kohandatuna. Seega on võimalik kavandada ja struktureerida iga üksik praktiline koolitus vastavalt konkreetse omavalitsuse väljakutsetele, korraldusele ja töötajate koosseisule.

Seevastu teadmiste ja meetodite koolitusi pakutakse nii avatud piirkondlike koolitustena kui ka kohalike koolitustena, mida konkreetne omavalitsus saab samuti taotleda koha peale nagu praktikakursusi.

Kõiki koolitusi pakutakse alates 2021. aastast eranditult virtuaalselt, mistõttu on need tasuta. Koolituste tüüpide kirjeldus

Praktiliste koolituste eesmärk on toetada toimivate meetodite ja tavade levitamist ja rakendamist. Selle tagamiseks pakuvad koolitused osalejatele konkreetsete meetodite ja vahendite kasutamise õpet. Lisaks pööratakse erilist tähelepanu, kuidas õpitavat kohalikus praktikas juurutatakse. Praktilised koolitused põhinevad taotleva omavalitsuse enda praktilisel, korraldusel, poliitikal, suunistel ja standarditel selles piirkonnas. Lähtepunktiks on omavalitsuse enda juhtumitega töötamine. Kõigi praktiliste koolituste kestus on kokku viis õppepäeva.

Teadmisi andvad koolitused kestavad kõik ühe õppepäeva ja nende eesmärk on pakkuda konkreetseid teadmisi asjakohastel teemadel. Koolitused tugevdavad omavalitsuste teadmiste baasi näiteks piirkonna uute õigusaktide, uuringute või piirkonna peamiste arendusalgatuste kohta. Samuti pakuvad need konkreetseid näiteid selle kohta, kuidas teised omavalitsused on antud probleemi lahendanud, arenduse või sihtrühmaga töötanud. Kursused laiendavad osalejate teadmisi oma piirkonna kohta ja aitavad suunduda teadmiste põhisemale praktikale. Erinevalt praktilistest koolitustest ei ole teadmisi andvad koolitused mõeldud konkreetse praktika või meetodi levitamiseks ning seega ei oodata, et need viivad konkreetse meetodi rakendamiseni või olulise muutuseni praktikas.

Meetodi koolituste eesmärk on toetada sotsiaalteaduslike meetodite ICS (*Integrated Childrens' System* – ingl.) ja hindamisvahendi levitamist ja rakendamist. Koolitused pakuvad osalejatele õpetust konkreetsete meetodite ja nende aluseks olevate sotsiaalteaduslike teooriate rakendamise kohta. Koolitused põhinevad väljaandel "Kvaliteet juhtumitega töötamisel - käsiraamat ICS-i ja uurimisvahendi rakendamisest", samuti ICS-i kolmnurgal ja professionaalse treeningu tööriistadel. Meetodi koolituste maht on kolm õppepäeva.

Teemavaldkonnad

Teemavaldkond 1: Märkamine, ennetamine ja varane sekkumine

Eesmärk: tugevdada omavalitsuste tööd laste ja noorte haavatavuse kujunemise ennetamiseks varajase sekkumisega. Sellega seoses tugevdada ka tööd haavatavate laste ja noorte varase märkamisega.

Koolitused keskenduvad haavatavas olukorras olevate laste ja noorte seas algava rahulolematuse tunnustele, koolist keeldumisele ning lastele ja noortele, kellel on oht koolist väljakukkumisele. Samuti lastele ja noortele, kelle on näiteks rasket haigust põdevad vanemad või uimasteid kuritarvitavad vanemad. Koolituste eesmärk on tugevdada õppijate teadmisi selles valdkonnas kasutatavatest õigusaktidest ja meetmetest, mis seonduvad konkreetsete sihtrühmadega.

Teema 1 koosneb järgmistest koolitustest:

- Varajase ja ennetava tegevuse praktika edendamine (omavalitsusse tellitav praktika edendamise koolitus)
- Teadmisi andev koolitus haavatavas olukorras olevate laste ja noorte märkamise kohta üldiselt
- Teadmisi andev koolitus koolis käimise ja kooli eiramise teemal
- Teadmisi andev koolitus laste lähivõrgustiku teemal

Teemavaldkond 2. Hindamine ja juhtumikorraldus

Eesmärk: tugevdada omavalitsuste tööd haavatavate laste ja noorte hindamise ja järelkontrolliga.

Koolitused aitavad tugevdada juhtumitöötajate pädevusi sotsiaaltöötaja ülesannete süstemaatiliseks täitmiseks. See hõlmab saabunud teadete hindamist, lapse heaolu hindamise läbiviimist, eesmärkide ettevalmistamist tegevuskavas (juhtumiplaanis), tegevuse valikut ja juhtumi lõpetamist. Kahel teadmisi andval koolitusel keskendutakse konkreetselt teavitustele ja ametiasutuste tööle vägivalla ja seksuaalse väärkohtlemise valdkonnas. Praktilise koolituse eesmärk on eelkõige anda õppijatele ülevaade Taani laste- ja sotsiaalministeeriumi juhtumikorralduse kvaliteedi alustest, s.h kuidas laste, perede ja võrgustike kaasamine võib olla mõtteviis, mis toetab kvaliteeti, kaasamist ja osalemist kogu juhtumi jooksul.

Teemavaldkond 2 koosneb järgmistest koolitustest:

- Hindamise ja juhtumikorralduse praktika (omavalitsusse tellitav kohaliku praktika edendamise koolitus)
- Teadmisi andev koolitus teavituste teemal
- Teadmisi andev koolitus ametiasutuste tööst vägivalla ja seksuaalse väärkohtlemise valdkonnas

Teemavaldkond 3. Kaasamine juhtumite menetlemisel

Eesmärk: tugevdada nii laste ja noorte kui ka perekonna ja võrgustike osalust omavalitsuse töös. Koolitused aitavad juhtumitöötajatel ning asjaomastel üld- ja juhtivtöötajatel saada ülevaadet sellest, mida sisaldab süstemaatiline ja kvaliteetne tava lapse/noore, pere ja võrgustiku kaasamisest ning kuidas see toetab lapse ja noore elukvaliteeti ning perekondi. Lisaks tugevdab teema osalejate konkreetseid pädevusi nii lapse ja noore kui ka pere ja võrgustiku kaasamiseks viisil, mis toetab osalemist, motivatsiooni ja omanditunnet, samuti tugevdab lapse ja noore resilientsust, heaolu ja arengut. Ühe praktilise koolituse eesmärk on toetada valla tööd võrgustikku kaasavate meetoditega.

Teemavaldkond 3 koosneb järgmistest koolitustest:

- Sekkumistes/programmides ja juhtumiprotsessides osalemine (omavalitsusse kohaliku praktika edendamiseks tellitav koolitus)
- Võrgustikku kaasavate meetodite praktika (omavalitsusse kohaliku praktika edendamiseks tellitav koolitus)

Teemavaldkond 4. Sekkumised/meetmed

Eesmärk: tugevdada eelkõige ametiasutuste nõustajate (juhtumitöötajate) teadmisi ja ülevaadet erinevat tüüpi meetmetest ning õigusaktides sätestatud nõuetest ja õigustest, mis on lapsel ja noorel ning nende peredel seoses meetmetes osalemisega.

Teema keskendub üldiselt omavalitsuse töökorralduse toetamisele, et koos peredega sekkumiste valiku osas otsustada nii, et lastele ja nende peredele tundub, et meede viib positiivse arenguni. Teema toetab omavalitsuste töötajaid piirkonna uusimatest õigusaktidest ja uuringutest teadmiste saamisel. Seeläbi saavad nad ka rohkem teada, kuidas kõige paremini korraldada meetmete rakendamist, et see vastaks vajadusele ning toetaks konkreetse lapse või konkreetse noore ja pere stabiilsust ja positiivset arengut.

Teemavaldkond 4 koosneb järgmistest koolitustest:

- Sekkumise valiku praktika (omavalitsusse tellitav kohaliku praktika edendamiseks)
- Teadmisi andev koolitus meetme/sekkumise kohandamise teemal
- Teadmisi andev koolitus sekkumise toimimise järelhindamise teemal

Teemavaldkond 5. Juhtumite süsteemne menetlemine

Eesmärk on pakkuda omavalitsuste töötajatele ja juhtidele tööriistu, et tagada juhtumite menetlemise protsess, mis on nii süsteemne, seaduskuulekas kui ka kõrge professionaalse kvaliteediga.

Teema sisaldab kahte praktilist kursust juhtumite menetlemise süsteemsuse kohta, millest üks on suunatud konkreetsetele omavalitsustele, mis osalevad spetsiaalse haavatavate laste ja noorte alalise töörühma töös. Osalejatele esitatakse juhtumiprotseduurides konkreetseid süsteemsuse näiteid ja iga õppija omandab pädevused koos õigusaktides sisalduvate nõuetega juhtumiprotsessi struktureerimisele ja rakendamisele. See on seotud omavalitsuse poolt valitud kutsemeetodiga ja kvaliteetne.

Samuti on eesmärk, et iga omavalitsus saaks teha plaani, kuidas juhtumiprotsessi kõige paremini struktureerida ja süstematiseerida.

Teemavaldkond 5 koosneb järgmistest koolitustest:

- Süsteemne juhtumite menetlemise praktika (omavalitsusse tellitav kohaliku praktika edendamiseks)
- Süsteemne juhtumite menetlemise praktika, mis osalevad spetsiaalse töörühma töös (omavalitsusse tellitav kohaliku praktika edendamiseks)

Teemavaldkond 6. ICS - Integreeritud Laste Süsteem

Teemavaldkond keskendub eelkõige juhtumimenetlemise meetodi Integrated Children's System ICS (Integreeritud Laste Süsteem) levitamisele ja rakendamise toetamisele ning seeläbi omavalitsuste juhtumitöö kvaliteedi tugevdamisele. Koolitused annavad õppijatele vahendid ja teadmised, kuidas ICS-i süstemaatiliselt rakendada ning pakuvad õppijatele ülevaate spetsiaalse meetodi rakendamiseks, tööriistade kasutamiseks ja kogu süsteemi aluseks olevatest teooriatest. Üks teema kahest kursusest on suunatud eelkõige ICS-i superkasutajatele, kellel on omavalitsuste meetodi rakendamisel eriline roll. Osalejad saavad seal ka koolituse meetodi rakendamisest, levitamisest ja teiste rakendajate toetamisest.

Teemavaldkond 6 koosneb järgmistest koolitustest:

- ICS-i (Integreeritud Laste Süsteemi) meetodikoolitus
- ICS-i meetodikoolitus superkasutajatele

Teemavaldkond 7. Erivajadusega lapsed ja noored

Eesmärk: parandada 0–18-aastaste laste ja noorte erivajadusega seotud juhtumite menetlemise kvaliteeti.

Koolitused toetavad teadmisi hindamisvahendist ja selle rakendamisest ning pakuvad tööriistu ja teadmisi juhtumimenetluseks, mis on süsteemne ja kõrge professionaalse tasemega. Koolitused annavad õppijatele teadmisi hindamisvahendi kasutamisest ja selle kasutamise alase väljaõppe, teadmised ICS-i (Integreeritud Laste Süsteemi) ja selle aluseks olevate sotsiaalteaduslike teooriate kohta.

Teemavaldkond 7 koosneb järgmistest koolitustest:

- Meetodi koolitus hindamisvahendi kohta
- Teadmisi andev koolitus ametiasutuste töö kohta erivajadusega laste ja noorte valdkonnas

Teemavaldkond 8. Uue noorteprogrammi alla kuuluvad noored

Eesmärk on anda omavalitsustele teadmisi alla 25-aastaste noorte kohta, mida hõlmab uus sidus noorteprogramm. Üldiselt peab kursus tugevdama valitud sihtrühma sihipäraseid ja tõhusaid sekkumisi ning aitama juhtumitöötajatel saada paremat teadmiste baasi. Seetõttu põhineb koolitus nii uusimatel teaduspõhistel teadmistel kui ka teadmistel tõhusatest kohalikest algatustest. Sealhulgas interdistsiplinaarsest ja terviklikust algatusest ning organisatsioonist. Koolitus annab osalejatele teadmisi õiguslikust raamistikust, mis on seotud uue algatusega omavalitsustes ja valdkondade ülese koostöoga.

Teemavaldkond 8 koosneb järgmisest koolitusest:

- Teadmisi andev koolitus uue tervikliku noorteprogrammi teemal

Lisa 2. Teemad koolituste mõju uurinud magistritöös

Riba, M. Lastekaitsetöötajate arvamused Tervise Arengu Instituudi korraldatud täienduskoolitusest. [Magistritöö]. Tartu: Tartu Ülikool; 2019

Magistritöö käsitles koolituste mõju. Üks küsimus veebiküsitlusel käsitles ka lisakoolituste vajamist etteantud teemadel. Küsimus, millega erinevate kirjandusallikate põhjal osalejatele teemasid hindamiseks anti:

Millistel teemadel vajaksite veel koolitust? Oleme siia koondanud loetelu erinevatest võimalikest teemadest, palun märkige iga puhul, kui võrd tunnete, et vajaksite selles osas koolitust. Meie poolt sõnastatud variantide järel on teil võimalus vaba tekstina esitada oma teemad.

	Ei vaja sel teemal koolitust	See oleks huvitav, aga mitte hädavajalik minu jaoks	Vajan sel teemal koolitust väga	Raske vastata	Soovi korral täpsustage selle teema sisu
Lapse heaolu, areng ja vaimne tervis	1	2	3	99	
Seksumisviisid töös laste ja peredega	1	2	3	99	
Lastekaitsetöötaja koostööpartnerid	1	2	3	99	
Erinevad tõenduspõhised programmid	1	2	3	99	
Lapse õigused ja huvid	1	2	3	99	
Laste ja perede heaolu analüüs kohalikul tasandil	1	2	3	99	
Laps menetluses (kriminaalmenetlus, väärteomenetlus, täitemenetlus jne)	1	2	3	99	
Hädaohus olev laps. Perest eraldamine	1	2	3	99	
Seadusandlus (PKS, SHS, LasteKS)	1	2	3	99	
Hooldusõigus (piiramine, peatamine, äravõtmine)	1	2	3	99	
Abivajav laps. Hädaohus olev laps	1	2	3	99	

Lapse ja pere heaolu hindamine	1	2	3	99	
Juhtumikorraldus, juhtumiplaan	1	2	3	99	
Töö perekonnaga, põhimõtted ja praktiline töö	1	2	3	99	
Vanemlike oskuste edendamine	1	2	3	99	
Erivajadused ja nendega toimetulek	1	2	3	99	
Kuidas suhelda lapsega	1	2	3	99	
Käitumine erinevates kriisisituatsioonides	1	2	3	99	
Lepitus erinevate osapoolte vahel	1	2	3	99	
Asendushoolduse vormi leidmine, selle korraldamine, nõuded	1	2	3	99	
Lastekaitsetöötaja läbipõlemine	1	2	3	99	
Dokumentatsioon ja töö juriidiline pool (sh nt lapse esindamine kohtus)	1	2	3	99	
Sõltuvusprobleemid (abi võimalused)	1	2	3	99	
Lapse enesevigastamine, kuidas seda ära tunda ning kuidas last aidata	1	2	3	99	
Väärkoheldud laps	1	2	3	99	
Laste seksuaalkasvatus	1	2	3	99	
Perevägivald	1	2	3	99	
Suhtlemine meediaga	1	2	3	99	

Lisa 3. Lastekaitsetöötajate veebiküsitluse ankeet

Hea lastekaitsetöötaja

Tervise Arengu Instituut on üle vaatamas lastekaitsetöötajate koolitusprogrammi. Oleme lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse põhjaliku analüüsi teinud aastatel 2014-2015 ning vajadused koolituste osas võivad olla vahepeelsel ajal muutunud. Palume Teie arvamust vastates alljärgnevale küsimustele. Teie vastused on abiks, et planeerida koolitusi, mis vastavad paremini Teie kui lastekaitsetöötaja ootustele ja vajadustele. Küsimustiku täitmine võtab aega keskmiselt 15 minutit.

Teie vastuseid töödeldakse ja esitatakse anonüümselt üldistatud kujul ehk Teie vastuseid ei ole võimalik siduda Teie isikuga.

Oleme väga tänulikud vastuste eest!

Ankeedis on 33 küsimust.

TÖÖPOSITSIOON

***A01. Palun märkige, milliste alljärgnevate teemadega Te oma töös kõige enam kokku puutute?** Valige skaalal sobiv variant, kus 1 = üldse ei puutu kokku ja 4 = puutun töös kokku praktiliselt ainult selle teemaga.

	Üldse ei puutu	Puutun vähemal määral	Teema katab suure osa tööst	Puutun ainult selle teemaga kokku	Raske öelda
Lastekaitse valdkonna keerulised juhtumid, mis on seotud hädaohus olevate lastega, laste perest eraldamised, sh seotud kohtumenetlused	1	2	3	4	9
Lapse hooldusõiguse ja suhtluskorraga seotud menetlused	1	2	3	4	9
Igapäevane töö abivajavate laste ja peredega, et laste heaolu ja õigused oleksid tagatud (nt. vanema ja lapse toimetulekuraskused, lapse/vanema erivajadus, lapse hooletusse jätmine, lapse käitumine ohustab teda ennast või teisi jm)	1	2	3	4	9
Lastekaitsetöö tõhustamine ja arendamine, sh	1	2	3	4	9

ennetustegevuste planeerimine ja elluviimine, ettepanekute tegemine KOV arengukavasse, teenuste arendamine					
KOV eestkostel olevate laste heaolu tagamine ja nende esindamine, asendushooldusel oleva lapse ja tema pere (nii asendus- kui bioloogilise) toetamine	1	2	3	4	9

A11. Kommentaarid, nt veel mõni oluline teema või täpsustused eelnevale vastusele

.....

.....

.....

***A02. Teie ametinimetus**

.....

***A03. Millist tüüpi organisatsioonis Te töötate? Valige üks järgnevatest vastustest**

Suurem omavalitsus, kus on mitu lastekaitsetöötajat või ka eraldi lastekaitse osakond ja on spetsialiseerumised lastekaitsetöötajate vahel	
Omavalitsus, kus on mitu lastekaitsetöötajat ja nad teevad kõik lastekaitsetööd kogu selle profiili ulatuses (laste ja peredega tööst kohtumenetlusteni jm)	
Omavalitsus, kus on üks lastekaitsetöötaja, kes teeb lastekaitsetööd kogu selle profiili ulatuses	
Omavalitsus, kus eraldi lastekaitsetöötajat ei ole, sotsiaaltöötaja (või -nõunik vm) tegeleb kõigi sotsiaaltöö sihtgruppidega	
Sotsiaalkindlustusamet	
Muu (palun täpsustage kommentaari lahtris)	

Palun lisage oma kommentaar siia:

.....

.....

KOOLITUSVAJADUS 1

A1. Millistes valdkondades vajate Te lastekaitsetöötajana enim koolitusi? Nimetage vabas vormis teemasid (nt. asendushooldusel oleva lapse toetamine, vaidluste vahendamine jm)

.....

.....

.....

.....

***A2.** Järgnevalt on erinevate uuringute ja kirjanduse põhjal välja toodud 22 valdkonda, mille tundmine on lastekaitsetöötaja töös vajalik ja oluline. Samas ei pruugi need teemavaldkonnad olla kõigi lastekaitsetöötajate jaoks samaväärselt vajalikud. **Palun järjestage need teemad vastavalt sellele, kui vajalik on vastava valdkonna tundmine Teie igapäevases töös,** hoolimata sellest, kas olete juba koolitatud neis või vajate veel koolitust.

Teema	Teema tundmine ei ole minu töös vajalik	Teema tundmine on vähesel määral vajalik	Teema tundmine on minu töös vajalik	Teema tundmine on väga vajalik töö tegemiseks	Raske öelda
Lapse peamised õigused ja nende tagamine töös	1	2	3	4	9
Lapse areng erinevates etappides	1	2	3	4	9
Erivajadustega lapsed	1	2	3	4	9
Laste vaimne tervis	1	2	3	4	9
Lapsega suhtlemine	1	2	3	4	9
Vanematega suhtlemine ja töö abivajava lapse perega	1	2	3	4	9
Vanemlus – laste eest hoolitsemine ja kasvatus erinevates vanustes	1	2	3	4	9
Lapse ja pere heaolu hindamine	1	2	3	4	9
Juhtumiplaani koostamine ja juhtumikorraldus	1	2	3	4	9
Sekkimised tööks perega, sh tõenduspõhised praktikad	1	2	3	4	9
Lastekaitsetöö õiguslikud alused	1	2	3	4	9
Pere abistamine vanemate vaheliste suhtlus- ja hooldusõigusega seotud vaidluste puhul	1	2	3	4	9
Täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutus	1	2	3	4	9
Lähisuhtevägivald, perversivälg	1	2	3	4	9
Laste füüsiline ja vaimne väärkohtlemine	1	2	3	4	9
Laste seksuaalne väärkohtlemine	1	2	3	4	9
Kriisiolukorras perega suhtlemine, toimetuleku hindamine, teenuste korraldamine	1	2	3	4	9

Asendushooldusel oleva lapse toetamine ja töö tema perega	1	2	3	4	9
Suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi	1	2	3	4	9
Kogukonnatöö, võrgustikutöö, hea koostöö partneritega	1	2	3	4	9
Ennetustöös osalemine, piirkonna vajaduste analüüs, arengukavade koostamine koostöös võrgustikuga	1	2	3	4	9
Laste ja perede teenused ja nende juhtimine ning korraldamine KOV-is	1	2	3	4	9

Kommentaariid:

.....

KOOLITUSVAJADUS 2

***A3.** Mõni igapäevases töös vajalik teema tundub Teile tõenäoliselt juba selge. Samas mõnel teisel teemal võite vajada täienduskoolitusi. **Palun hinnake nüüd neid teemasid vastavalt sellele, kui väga Te vajate nendes teemades TÄIENDUSKOOLITUST.**

Teema	Ei vaja täiendus-koolitust	Pigem ei vaja	Pigem vajan	Vajan väga täiendus-koolitust	Raske öelda
Lapse peamised õigused ja nende tagamine töös	1	2	3	4	9
Lapse areng erinevates etappides	1	2	3	4	9
Erivajadustega lapsed	1	2	3	4	9
Laste vaimne tervis	1	2	3	4	9
Lapsega suhtlemine	1	2	3	4	9
Vanematega suhtlemine ja töö abivajava lapse perega	1	2	3	4	9
Vanemlus – laste eest hoolitsemine ja kasvatus erinevates vanustes	1	2	3	4	9
Lapse ja pere heaolu hindamine	1	2	3	4	9
Juhtumiplaani koostamine ja juhtumikorraldus	1	2	3	4	9
Sekkimised tööks peredega, sh tõenduspõhised praktikad	1	2	3	4	9
Lastekaitsetöö õiguslikud alused	1	2	3	4	9
Perede abistamine vanemate vaheliste suhtlus- ja hooldusõigusega seotud vaidluste puhul	1	2	3	4	9
Täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutus	1	2	3	4	9

Lähisuhtevägivald, perevägivald	1	2	3	4	9
Laste füüsiline ja vaimne väärkohtlemine	1	2	3	4	9
Laste seksuaalne väärkohtlemine	1	2	3	4	9
Kriisilukorras perega suhtlemine, toimetuleku hindamine, teenuste korraldamine	1	2	3	4	9
Asendushooldusel oleva lapse toetamine ja töö tema perega	1	2	3	4	9
9Suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi	1	2	3	4	9
Kogukonnatöö, võrgustikutöö, hea koostöö partneritega	1	2	3	4	9
Ennetustöös osalemine, piirkonna vajaduste analüüs, arengukavade koostamine koostöös võrgustikuga	1	2	3	4	9
Laste ja perede teenused ja nende juhtimine ning korraldamine KOV-is	1	2	3	4	9

Kommentaariid:

.....

.....

***A4.** Kui paljudel neist teemadest Te olete juba **TÄIENDUSKOOLITUSI SAANUD?** Märkige rist sobiva variandi järele.

Lapse peamised õigused ja nende tagamine töös	
Lapse areng erinevates etappides	
Erivajadustega lapsed	
Laste vaimne tervis	
Lapsega suhtlemine	
Vanematega suhtlemine ja töö abivajava lapse perega	
Vanemlus – laste eest hoolitsemine ja kasvatus erinevates vanustes	
Lapse ja pere heaolu hindamine	
Juhtumiplaani koostamine ja juhtumikorraldus	
Sekumised tööks peredega, sh tõendus põhised praktikad	
Lastekaitsetöö õiguslikud alused	
Perede abistamine vanemate vaheliste suhtlus- ja hooldusõigusega seotud vaidluste puhul	
Täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutus	
Lähisuhtevägivald, perevägivald	
Laste füüsiline ja vaimne väärkohtlemine	
Laste seksuaalne väärkohtlemine	
Kriisilukorras perega suhtlemine, toimetuleku hindamine, teenuste korraldamine	
Asendushooldusel oleva lapse toetamine ja töö tema perega	
Suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi	

Kogukonnatöö, võrgustikutöö, hea koostöö partneritega	
Ennetustöös osalemine, piirkonna vajaduste analüüs, arengukavade koostamine koostöös võrgustikuga	
Laste ja perede teenused ja nende juhtimine ning korraldamine KOV-is	

Täpsustused, kommentaarid

.....

.....

KOOLITUSVAJADUS 3

*A5. Milliste teemade puhul omandasite teadmised baasõppes/kõrgkoolis?

Teema	Ei õpetatud üldse	Õpetati vähesel määral	Õpetati pigem põhjalikult	Õpetati põhjalikult	Raske öelda
Lapse peamised õigused ja nende tagamine töös	1	2	3	4	9
Lapse areng erinevates etappides	1	2	3	4	9
Erivajadustega lapsed	1	2	3	4	9
Laste vaimne tervis	1	2	3	4	9
Lapsega suhtlemine	1	2	3	4	9
Vanematega suhtlemine ja töö abivajava lapse perega	1	2	3	4	9
Vanemlus – laste eest hoolitsemine ja kasvatus erinevates vanustes	1	2	3	4	9
Lapse ja pere heaolu hindamine	1	2	3	4	9
Juhtumiplaani koostamine ja juhtumikorraldus	1	2	3	4	9
Sekumised tööks peredega, sh tõenduspõhised praktikad	1	2	3	4	9
Lastekaitsetöö õiguslikud alused	1	2	3	4	9
Perede abistamine vanemate vaheliste suhtlus- ja hooldusõigusega seotud vaidluste puhul	1	2	3	4	9
Täitemenetlus, lepitusmenetlus, ettekirjutus	1	2	3	4	9
Lähisuhtevägivald, perevägivald	1	2	3	4	9
Laste füüsiline ja vaimne väärkohtlemine	1	2	3	4	9
Laste seksuaalne väärkohtlemine	1	2	3	4	9
Kriisiolukorras perega suhtlemine, toimetuleku	1	2	3	4	9

hindamine, teenuste korraldamine					
Asendushooldusel oleva lapse toetamine ja töö tema perega	1	2	3	4	9
Suure abivajadusega ja traumakogemusega lapsed, kellel võib olla õigusrikkumisi	1	2	3	4	9
Kogukonnatöö, võrgustikutöö, hea koostöö partneritega	1	2	3	4	9
Ennetustöös osalemine, piirkonna vajaduste analüüs, arengukavade koostamine koostöös võrgustikuga	1	2	3	4	9
Laste ja perede teenused ja nende juhtimine ning korraldamine KOV-is	1	2	3	4	9

Täpsustused, kommentaarid:

.....

.....

OSALEMINE KOOLITUSTEL

***A91. Millistel TAI täienduskoolitustel Te olete osalenud?** Märkige kõik sobivad variandid.

Ennetus ja kogukonnatöö	
Lastekaitsetöö õiguslikud alused	
Lapse heaolu, hindamine ja juhtumikorraldus	
Töö lapse ja perega	
Professionaalne kestvus ja tööpingete ennetamine	
Motiveeriv intervjuerimine: algtase	
Huvikaitse kogukonna laste heaks	
Töö uimasteid tarvitava vanemaga	
Töö lastega peredega, kus esineb lähisuhtevägivalda	
Laste seksuaalne väärkohtlemine ja inimkaubandus	
Lipusüsteem: laste ja noorte lubamatule ja sobimatule seksuaalkäitumisele reageerimine	
Räägime Lastest: sekkumise väljaõpe	
Lapse osalemisõigus perekonnaõiguslike menetlustes	
Lapse toetamine asendushooldusel	

***A92. Milliseid praktilisi oskusi, pädevusi peaks lastekaitsetöötajate täienduskoolitus sisaldama Teie hinnangul** (nt. nõustamistehnikad, uued teadmised ja teooria, eneserefleksioon, teaduspõhised meetodid jm)?

.....

.....

.....

A93. Juhul, kui olete jätnud mõnele koolitusele minemata, siis mis on olnud takistuseks?

.....
.....
.....

***A8. Kui mitmel TAI koolitusel Te olete osalenud viimase aasta jooksul?**

.....

***A9. Kui mitmel töö jaoks vajalikul koolitusel Te olete üldse viimase aasta jooksul osalenud, sh TAI koolitused ja muud?** Siia sobib arvestada ka ülikoolide avatud õppes võetud ained, kui võtsite need enese täiendamiseks ja ei olnud läbimas bakalaureuse- või magistriõpet.

.....

A10. Milliseid koolitajaid ja nende teemasid hindate Te praktikas kõige kõrgemalt?

Võite nimetada nii eraisikuid kui organisatsioone.

.....
.....
.....

***A11. Kui sageli on järgmised põhjused takistanud või muutnud keeruliseks TAI koolitustel osalemise?**

		Mitte kunagi	Harva	Sageli	Väga sageli	Raske öelda
1	Ajapuudus	1	2	3	4	9
2	Suur töökoormus	1	2	3	4	9
3	Info kättesaadavus koolituse kohta	1	2	3	4	9
4	Koolituse toimumispaik	1	2	3	4	9
5	Transport koolitusele	1	2	3	4	9
6	Ööbimisvõimalus koolituse ajal	1	2	3	4	9
7	KOV juhtkond	1	2	3	4	9
8	Koolituse läbimise nõuded	1	2	3	4	9

Kommentaariid, nt muud põhjused või täpsustused eelmiste valikute juurde

.....
.....

A12. Milline on Teie arvates ideaalne koolitus?

.....
.....
.....

TAUSTAINFO***B1. Kui vana Te olete?**

.....

***B2. Mis sugu Te olete?** Märkige palun kõik, mis sobivad

Mees	
Naine	

***B3. Milline on Teie lõpetatud haridustase?** Kui Teil on mitu eriala, milledest üks on sotsiaaltöö või lastekaitse, märkige pigem selle haridustase.

Kutsekeskharidus	
Üldkeskharidus	
Kutseharidus keskhariduse baasil	
Rakenduskõrgharidus	
Bakalaureusekraad (3. aastane õpe)	
Magistrikraad või sellega võrdsustatud õpe	
Doktorikraad	

B4. Kutse- ja kõrgharidus: Millise eriala (erialad) Te omandasite?

.....

***B5. Õpingute lõpetamise aeg**

.....

***B6. Millises piirkonnas Te elate?** Märkige sobiv vastus ristiga sobiva variandi järele

1	Põhja-Eesti (Harju maakond)
2	Lõuna-Eesti (Jõgeva, Põlva, Tartu, Viljandi, Valga või Võru maakond)
3	Lääne-Eesti (Hiiu, Lääne, Saare või Pärnu maakond)
4	Kesk-Eesti (Järva, Lääne-Viru või Rapla maakond)
5	Kirde-Eesti (Ida-Virumaa)

***B7. Kuu Te olete töötanud lastekaitsetöötajana?** Valige sobiv variant.

0-6 kuud	
6-12 kuud	
1 – 3 aastat	
4 – 5 aastat	
6 – 10 aastat	
11 - 14 aastat	
15 ja rohkem aastat	

Suur tänu Teile ja jõudu töös!